

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. **Комп'ютерний дизайн:** Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.
Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 5 2021

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент України В. Зеленський зустрівся з президентом ЄБРР О. Рено-Бассо	3
Заходи з протидії поширенню коронавірусу	4

Аналітика

Політичні акценти

Ворошилов О. Рішення РНБО 11 березня 2021 р. в оцінках політиків і експертів	5
Закіров М. Візит Президента Литовської Республіки Г. Науседи в Україну	21
Симоненко О. Результати XI з'їзду політичної партії «Слуга народу»: основні напрями і завдання змін	27

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України	35
COVID-19 (2019-nCoV):	
поширення, заходи запобігання та лікування	36
Сучасні дослідження та розробки академічної науки	37
Наукові видання НАН України	42
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	43
Здобутки української археології	46
Інноваційні розробки та технології	48
Біотехнології	51
Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів	53
Наука і влада	54

До уваги держслужбовця

Головащук А., Дуднік О.

Українська революція 1917–1921 рр.

у довідково-бібліографічних виданнях 55

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Желай О.

Особливості розвитку аналітичних структур

у національних бібліотеках 65

Коротко про головне

Президент України В. Зеленський зустрівся з президентом ЄБРР О. Рено-Бассо.

У зустрічі також узяли участь міністр фінансів С. Марченко, заступниця керівника Офісу Президента Ю. Свириденко, радник керівника Офісу глави держави Т. Милованов, голова Державного агентства автомобільних доріг України О. Кубраков.

«Україну та ЄБРР пов'язують добрі відносини та багато важливих проєктів, у які Україна вкладає душу, а ЄБРР – віру та гроші. Ми вважаємо вас одним зі стратегічних фінансових партнерів. Для нас дуже важливі ці відносини», – зазначив В. Зеленський.

Глава держави та президент ЄБРР обговорили розвиток інфраструктури в Україні. В. Зеленський поінформував про важливі закони, які допоможуть залучити інвестора до реалізації інфраструктурних проєктів. Зокрема, це закони про концесію та про велику приватизацію. Він наголосив, що приватизація на сьогодні є одним із пріоритетів, і запросив ЄБРР долучитися до цього напрямку.

Крім того, Україна планує розвивати державно-приватне партнерство в дорожній галузі. ЄБРР продовжує інвестувати в реконструкцію та будівництво українських доріг. Банк надав кредит Державному агентству автомобільних доріг на розвиток дорожньої інфраструктури.

«Дуже важливо підтримувати інфраструктурні проєкти в Україні, адже якісні дороги, мости та соціальна інфраструктура важливі для кожного українця. Завдяки інфраструктурним проєктам ми створили 190 тис. робочих місць у той час, коли через пандемію COVID-19 багато хто втрачав роботу», – зазначив Президент.

Крім того, обговорили питання розвитку аграрного сектору України.

«Доцільно інвестувати в сільське господарство. Україні треба чимало інвестицій у модернізацію інфраструктури зрощування. Її відбудова буде потужним кроком у розвитку сільського господарства та України як гравця на міжнародному аграрному ринку», – наголосив В. Зеленський.

Глава держави зазначив, що в Україні вже відновлено архітектуру антикорупційних органів, а Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроекти про відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя.

Також Президент наголосив, що триває реформа правоохоронних органів. 22 березня він підписав закон про створення Бюро економічної безпеки. Новостворене бюро забере функції нагляду за економічними злочинами в правоохоронній системі, що сприятиме розвитку бізнесу та покращенню інвестиційного клімату в Україні. «Судова реформа – серед найскладніших викликів, однак упродовж трьох років ми повністю її завершимо і створимо прозору, ефективну судову систему в Україні», – додав В. Зеленський.

Крім того, обговорили реформу енергетичного сектору. Президент поінформував, що держава відновила контроль над ПАТ «Центренерго», яке є одним з найбільших підприємств енергетичної галузі України.

Глава держави наголосив, що міністр енергетики має бути незалежною фігурою та працювати над втіленням реформ у галузі.

В. Зеленський зауважив, що Україна зацікавлена у створенні ринкових умов у всіх секторах економіки.

Також ішлося про реалізацію програм енергоефективності, зокрема впровадження енергоощадних технологій у житловому господарстві.

Президент зазначив, що Україна зацікавлена в залученні інвесторів до проведення прозорої приватизації.

Крім того, обговорили продовження реформи фінансового та банківського секторів України.

Президент ЄБРР привітала реформи, які втілюються в різних галузях української економіки (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2021. – 22.03*).

Заходи з протидії поширенню коронавірусу

Пришвидшення вакцинації та підтримку людей і бізнесу в «червоних» зонах обговорили на нараді в Президента.

Київ, Вінницька та Івано-Франківська області нині мають найбільшу динаміку зростання кількості хворих на COVID-19. Про це повідомили на селекторній нараді щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби, яка відбулася під головуванням Президента України В. Зеленського.

Прем'єр-міністр Д. Шмигаль поінформував, що активних хворих у країні станом на сьогодні понад 263 тис. «Із 63 тис. ліжок із підведеним киснем заповнені 39 тис. Ліжок інтенсивної терапії зайнято 2 тис. 652 із 4 тис. 909», – зазначив глава уряду.

Д. Шмигаль додав, що 20 березня було проведено засідання Державної комісії з питань ТЕБ і НС, за підсумками якого до «червоної» зони було віднесено Київ та Одеська область. Крім того, 22 березня за дорученням Президента України очільник уряду провів нараду з міністрами щодо розроблення механізмів спільної з органами місцевого самоврядування підтримки бізнесу та людей у «червоних» зонах.

В. Зеленський повідомив, що має намір якнайшвидше підписати ухвалений парламентом 19 березня закон, згідно з яким держава бере на себе відповідальність за наслідки щеплення проти коронавірусу. Після цього постановою Кабінету Міністрів буде створено спеціальний компенсаційний фонд.

За результатами наради під головуванням глави держави Д. Шмигаль доручив міністру охорони здоров'я М. Степанову внести зміни до плану

вакцинації, які дадуть змогу якнайшвидше вакцинувати громадян, що записалися на щеплення через портал «Дія».

Також уряд працює над тим, щоб якнайшвидше отримати обіцяні вакцини від COVID-19. Наразі домовленості є не лише в межах програми COVAX, а й щодо вакцин Covishield, Sinovac, Pfizer.

Головнокомандувач Збройних сил України Р. Хомчак повідомив, що в українській армії вже вакциновано понад 13 тис. осіб (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2021. – 22.03*).

Аналітика

Політичні акценти

О. Ворошилов, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Рішення РНБО 11 березня 2021 р. в оцінках політиків і експертів

Під час засідання РНБО 11 березня 2021 р. обговорювався ряд питань:

– затвердження Стратегії деокупації та реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та Севастополя;

– перевірка СБУ, чи не було держзрадою голосування 236 нардепів (серед яких В. Литвин, Р. Ахметов, А. Деркач, В. Хмельницький, І. Палиця, В. Хомутинник, В. Столар та ін.) за «Харківські угоди»;

– про початок роботи Центру протидії дезінформації;

– повернення у власність держави АТ «Мотор Січ»;

– питання державного оборонного замовлення на 2021 р.;

– продовження ще на три роки санкцій проти двох банків з російським капіталом – «Сбербанку» й Промінвестбанку та ін. (URL: <https://socportal.info/ru/news/zasedanie-snbo-chto-prinyato>).

Наступного дня Президент України В. Зеленський записав відеозвернення до українців, у якому пояснив рішення, які напередодні ухвалила Рада національної безпеки та оборони. Глава держави, зокрема, зазначив: «Коротко я б описав цей процес трьома словами – Україна дає здачі. Здачі всім, хто довгі роки завдавав по ній ударів, користуючись її слабкістю, відсутністю закону, порядку та найголовніше – справедливості».

Крім того, ішлося про Стратегію деокупації та реінтеграції Криму та Севастополя, ухвалену РНБО: «Тим, хто на щось розраховував, можу сказати: забудьте про те, що Україна забуде про Крим. Водночас, коли ми говоримо про деокупацію, логічно також розібратися: хто і як створив умови для окупації? Мова не лише про 2014 р., а й про ухвалення “Харківських угод”».

Також В. Зеленський анонсував розслідування законності приватизації стратегічних підприємств і надр у країні окремими особами: «Громадяни мають знати, у який спосіб та на яких умовах низкою осіб в Україні були отримані ті чи інші ресурси».

Президент наголосив, що результати аудиту буде представлено суспільству (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20210312-ukrayina-daye-zdachi-zelenskyj-royasnyv-neshhodavni-rishennya-rnbo>).

На думку політолога П. Охотіна, В. Зеленський та О. Данилов проводять переформатування державної вертикалі. «Останні рішення РНБО – це перш за все нагадування про те, що за національну політику в Україні відповідальна держава. Справа проти 236 депутатів (на засіданні РНБО Службі безпеки України доручили вивчити обставини ратифікації “Харківських угод” 2010 р., де йшлося в тому числі про продовження перебування Чорноморського флоту РФ в Криму) – маркер. Суть його – злочини перед державою не забуті». На думку експерта, позитивна сторона такої політики – Президент і держава показали, що закони та національна безпека вище мандатів і грошей. «Негативна – олігархи можуть сприйняти ці дії як заклик для об’єднання, – попереджає П. Охотін. – І почати шукати зацікавлені в дестабілізації в нашій країні сторони – як в Україні, так і за її межами».

Політолог, політичний консультант В. Фесенко вважає, що ми бачимо логіку послідовних силових дій влади відносно проросійських сил. «Користуючись військовою мовою, удари завдаються по квадратах. Спочатку вдарили по головному – символічному об’єкту – по Медведчуку, його каналах і бізнесу. Потім прийшла черга 10-ти силовиків-зрадників часів Януковича. Зараз дісталися до Курченка. Мається на увазі розслідування проти “Донецькоблгазу”, який спробував нещодавно позбавити газу жителів підконтрольної уряду частини Донецької області.

А ще нас, як виявилось, чекають розслідування по депутатам, які голосували за “Харківські угоди”, повернення державі стратегічних підприємства (“Мотор Січ” – перша ластівка). Анонсовано перегляд дозволу і сертифікатів на видобуток корисних копалин в Україні. Схоже, шоу триватиме», – резюмує В. Фесенко (URL: <https://politics.comments.ua/ua/news/domestic-policy/udar-po-oligarham-i-deputatam-chim-vidznachilosya-cherbove-zasidannya-rnbo-673435.html>).

Більш детально зупинимося на тих питаннях, які викликали найбільший резонанс в українському суспільстві.

Затвердження Стратегії деокупації та реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території АРК та Севастополя.

Міністр закордонних справ Д. Кулеба 11 березня назвав історичним документом ухвалений РНБО проєкт Стратегії деокупації Криму. За його словами, це важливий сигнал того, що Україна докладає власних зусиль, щоб повернути півострів (URL: <https://babel.ua/news/60837-agresiya-proti-subyektiv-rf-rosiya-vidreaguvala-na-uhvalenu-rnbo-strategiyu-deokupaciji-krimu>).

Зі свого боку, секретар РНБО О Данилов заявив: «Це перший фундаментальний документ із часів окупації Кримського півострова Росією, який дає чіткий дороговказ, у який спосіб ми будемо рухатися в питаннях деокупації Криму». За його словами, документ розробляли протягом року.

Представник Президента в АРК А. Кориневич назвав це рішення РНБО «важливим державницьким історичним рішенням». «Сьогодні справді історичний день. РНБО схвалила Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та Севастополя, її публічну частину. Це справді важливе державницьке історичне рішення. Воно важливе для наших громадян з тимчасово окупованих територій, для внутрішньо переміщених осіб з Криму та для наших міжнародних партнерів напередодні запуску Кримської платформи», – написав А. Кориневич у фейсбуці (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rnbo-krym-deokupatsia/31146092.html>).

Стратегія деокупації та реінтеграції окупованого Криму складатиметься з двох блоків – внутрішньої та зовнішньої політики. Про це на брифінгу поінформував міністр закордонних справ Д. Кулеба. За його словами, цей документ є першим після російської окупації Криму в 2014 р., який буде комплексно зводити всі кроки та підходи для деокупації півострова. «На виконання Стратегії уряд затвердить детальний план заходів, що робитиметься конкретно. Цей план заходів складатиметься з двох блоків. Перший – це внутрішня політика. Другий – це те, що треба зробити в зовнішній політиці. За міжнародний аспект відповідатиме Міністерство закордонних справ», – заявив Д. Кулеба.

Міністр також зазначив, що ключовою ініціативою цієї Стратегії є Кримська платформа. «Я вважаю, що через сім років після початку незаконної окупації Криму Російською Федерацією, після всіх системних порушень прав людини, що зробила Росія на окупованих територіях, ...це не тільки політично і юридично, а й морально правильно підтримати Кримську платформу, – зазначив він. – Нервова, місцями істерична реакція Російської Федерації на Кримську платформу підтверджує, що Україна перебуває на правильному шляху» (URL: <https://prm.ua/dva-bloky-v-mzs-rozpovily-z-choho-skladatymetsia-stratehii-deokupatsii-krymu>).

Один з експертів, які брали участь у розробленні документа, ексміністр курортів і туризму Криму, глава Асоціації індустрії гостинності України, керівник Кримської правозахисної групи «20 лютого» О. Лієв наголосив, що у прийнятій Радою національної безпеки і оборони України Стратегії деокупації та реінтеграції Криму є як очевидні цілі й принципи, так і ті, що раніше не декларували.

Основні цілі Стратегії, за словами О. Лієва, очікувані: припинення використання тимчасово окупованої території для діяльності, яка загрожує нацбезпеці України; впровадження перехідного правосуддя; вибори в Криму. У документі прописано правові умови, у яких перебуватиме півострів під час активної фази повернення та в перший час після повернення в Україну.

«Проведення виборів на території АРК і Севастополя буде можливо лише за стандартами ОБСЄ та тільки після повної інтеграції півострова. Не тільки деокупації, підкреслюю, а й інтеграції. Буде створено відповідне законодавство, яке передбачає перехідні положення на час реінтеграції. А також головна мета – відновлення територіальної цілісності», – пояснив О. Лієв.

За його словами, також у Стратегії прописано керівні принципи, за якими діятиме Україна. Є очевидні (наприклад, що АРК є невід'ємною частиною України), але є й ті, які раніше не декларувалися. Зокрема, Стратегія передбачає, що Україна послідовно протидіє спробам легітимізації анексії. Ніяк не спілкується з окупаційними адміністраціями, не визнає «референдуми», «вибори», які там відбуваються, тощо.

«Ще один важливий принцип, який уперше звучить, – пріоритетність політико-дипломатичного способу вирішення збройного конфлікту по Криму між Україною та Росією. Щоб не було домислів, коли і як ми будемо наступати, з якими видами озброєння... Тепер чітко позначено, що пріоритет – політико-дипломатичні заходи», – поінформував експерт.

Він зазначив, що також серед принципів – не допускати ослаблення санкцій відносно РФ, постійно посилювати їх ([URL: https://gordonua.com/news/crimea/kak-ukraina-budet-vozvrashchat-krym-odin-iz-avtorov-strategii-deokkupacii-liev-rasskazal-o-dokumente-1544105.html](https://gordonua.com/news/crimea/kak-ukraina-budet-vozvrashchat-krym-odin-iz-avtorov-strategii-deokkupacii-liev-rasskazal-o-dokumente-1544105.html)).

Нардеп п'ятого, шостого та сьомого скликань, ексзаступник голови Радміну Автономної Республіки Крим, голова Всеукраїнського громадського руху «Сила права» А. Сенченко зазначає: «За п'ять років правління Президента Порошенка він рідко згадував про Крим. Хіба що в “чергових” зверненнях – новорічному, на День Незалежності. При цьому реально для деокупації півострова не робилося нічого. І те, що хоча б на другому році правління нова влада стала піднімати питання Криму, це – добре. І Кримська платформа в цьому ракурсі – важлива ініціатива. Вона повертає увагу наших зарубіжних партнерів до теми Криму, втягує їх у цей процес».

Але у Кримській платформи, на думку А. Сенченка, є вада, яку треба усунути. «Основні зусилля в рамках Кримської платформи робить Міністерство закордонних справ. Але важливо, щоб те, що пропонуватиметься нашим зарубіжним партнерам у ракурсі спільних дій щодо повернення Криму до України, проходило експертизу всередині нашої країни, мало підтримку українського суспільства. Перш за все – кримчан. Тих, хто вимушено виїхав з окупованого півострова. Так що в рамках Кримської платформи потрібен внутрішньоукраїнський майданчик для формування міжнародного порядку денного. І формувати його (до обговорення з міжнародними партнерами) повинні не чиновники, для яких це просто робота, або чергові борці за грантові подачки, а вимушені переселенці – політики, громадські діячі, журналісти, які кожен день, усі сім років російської агресії, воюють за Крим. Ті, для кого Крим – це частина життя», – підкреслює ексзаступник голови Радміну АРК. Він акцентує, що Стратегії

деокупації та реінтеграції АРК і Севастополя поки немає в загальному доступі. Але наголошує на важливості того, що вона взагалі з'явилася.

«Буду судити не за словами, а за діями. І одна з перезрілих дій, яку чекаємо, – прийняття закону про відповідальність за злочини на окупованих територіях. Це стосується і Криму, і Донбасу, – зазначає А. Сенченко. – Треба якомога швидше і зрозуміліше пояснити людям (і закріпити на законодавчому рівні), кого країна вважає жертвою окупації і агресії, а кого – злочинцем. Це буде ефективний механізм боротьби за Крим і Донбас. Він стане розхитувати конструкцію окупантів, залучаючи кримчан і жителів окупованих районів Донбасу на нашу сторону. А зараз у них в головах – каша. Вони не знають, кому і які буде пред'явлено претензії. Це працює проти України, проти повернення територій», – пояснює глава ВГП «Сила права» (URL: https://politics.comments.ua/news/foreign-policy/krymskiy-keys-kakie-shagi-dolzhna-sdelat-vlast-chtoby-vernut-ark-673569.html?utm_source=ukrnet&utm_medium=ukrnet2).

Керівник Українського інституту морського права і безпеки, юрист-міжнародник Б. Устименко порівнює дві «кримські резолюції» ООН – від 2014 р. і від 2020 р. Результат – невтішний для нашої держави. «У березні 2014 р. резолюцію Генасамблеї ООН, яка підтверджує суверенітет і територіальну цілісність України в її міжнародно визнаних кордонах і не визнає законності якої б то не було зміни статусу Автономної Республіки Крим та статусу міста Севастополя (що ґрунтується на результатах “загальнокримського референдуму”, що відбувся 16 березня 2014 р.), з 193 країн – членів ООН підтримали 100. А в грудні 2020 р. лише 63 країни під час сесії ГА ООН підтримали резолюцію з проблеми мілітаризації АРК, Севастополя, а також акваторії Чорного та Азовського морів. Як бачимо, тенденція тривожна. Крим іде зі світового порядку денного. І тому потрібно максимально актуалізувати», – підкреслює Б. Устименко. На його думку, Кримська платформа – непоганий крок у цьому напрямі. Хоча Б. Устименко вважає більш ефективним спиратися на Будапештський меморандум, що має серйозну юридичну вагу і відповідає всім критеріям міжнародного договору (URL: https://politics.comments.ua/news/foreign-policy/krymskiy-keys-kakie-shagi-dolzhna-sdelat-vlast-chtoby-vernut-ark-673569.html?utm_source=ukrnet&utm_medium=ukrnet2).

Глава Меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров також прокоментував затвердження Стратегії деокупації Криму. На своїй сторінці у фейсбуці він написав, що члени Меджлісу брали участь в обговоренні початкового тексту публічної частини документа, однак не всі їхні пропозиції та зауваження було враховано. «Ряд принципових пропозицій Меджлісу кримськотатарського народу, які, на наше переконання, обов'язково повинні бути включені в перелік завдань державної політики, спрямованих на забезпечення деокупації тимчасово окупованої території України та її безпечної інтеграції, до схваленого тексту Стратегії не ввійшли», – повідомив Р. Чубаров. За його словами, члени Меджлісу

пропонували включити до переліку завдань Стратегії «захист і реалізацію невід’ємного права на самовизначення кримськотатарського народу в складі суверенної та незалежної Української держави».

«Або, скажімо, у розділ “Пріоритетні напрямки”, де йдеться про передумови реінтеграції тимчасово окупованої території, ми пропонували записати “визначення статусу Криму як національно-територіальної автономії, яка утворюється в межах Кримського півострова на основі реалізації кримськотатарським народом як корінним народом України, свого права на самовизначення, і яка є невід’ємною складовою України”», – ідеться в повідомленні.

«Шкода, що в прийнятій Стратегії деокупації і реінтеграції окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя наші міжнародні партнери поки не знайдуть чіткої відповіді на питання про те, яким буде статус Криму після відновлення державного суверенітету України над Кримським півостровом... І наскільки цей статус дасть змогу забезпечити державні гарантії збереження та розвитку на своїй землі корінного кримськотатарського народу?» – зазначив глава Меджлісу кримсько-татарського народу (URL: <https://ru.krymr.com/a/news-strategiya-deokkupacii-kryma-chubarov-pozicii-medzhliisa/31146113.html>).

Зі свого боку, Росія заявила, що розглядатиме ухвалену Радою нацбезпеки і оборони України Стратегію деокупації Криму як «агресію проти двох суб’єктів РФ». Про це йдеться в заяві Міністерства закордонних справ Росії. «Усі зусилля Києва щодо повернення Криму є нелегітимними і не можуть сприйматися інакше, як загроза агресії проти двох суб’єктів Російської Федерації. Ще раз нагадуємо, що розглядатимемо участь будь-яких країн і організацій у таких діях, включно з ініціативою “Кримська платформа”, як недружній щодо Росії крок, як пряме посягання на її територіальну цілісність», – заявили в російському МЗС.

У відомстві закликали Україну та інші держави, які підтримують ініціативу «Кримська платформа», «поважати законний вибір жителів Криму і дотримуватися територіальної цілісності Російської Федерації» (URL: <https://babel.ua/news/60837-agresiya-proti-sub-yektiv-rf-rosiya-vidreaguvala-na-uhvalenu-rnbo-strategiyu-deokupaciji-krimu>).

Загалом же відзначається, що останнім часом українська влада актуалізувала «кримський кейс» – ухвалено Стратегію деокупації та реінтеграції АРК і м. Севастополя, відбувається активна підготовка до саміту Кримської платформи.

Перевірка СБУ обставин підготовки та ратифікації «Харківських угод».

СБУ за дорученням Ради нацбезпеки і оборони почала досудове розслідування обставин підготовки та ратифікації «Харківських угод». Як відомо, у квітні 2010 р. парламент 236-ма голосами ратифікував «Харківські угоди», які продовжували термін перебування Чорноморського флоту РФ на 25 років – з 2017 до 2042 р. в обмін на зниження ціни на російський газ для України.

Після перевірки СБУ має ухвалити рішення про доцільність порушення кримінальних справ про державну зраду щодо депутатів, які майже 11 років тому голосували за ратифікацію, заявив секретар РНБО О. Данилов. На його переконання, рішення Верховної Ради сприяло нарощуванню російських збройних формувань на території України й стало однією з причин анексії Криму Росією та вплинуло на початок війни на Донбасі у 2014 р. Серед тих, хто у Верховній Раді голосував «за», і колишні міністри, і три експрокурори, і ексголова парламенту В. Литвин, впливові бізнесмени, зокрема Р. Ахметов, В. Хмельницький та ін.

Однак ініціативи РНБО щодо депутатів Верховної Ради шостого скликання політики і юристи сприйняли доволі критично.

Так, спікер Верховної Ради Д. Разумков, коментуючи рішення РНБО про розслідування щодо голосування у Верховній Раді за «Харківські угоди», заявив, що, згідно з Конституцією, депутати не несуть відповідальності за голосування в парламенті. «Я добре пам'ятаю Конституцію, ст. 80, яка говорить, що народні депутати не несуть відповідальності за голосування у Верховній Раді. Тому я не впевнений, що можна реалізувати в повному обсязі ту ідею, яка озвучена», – зазначив він (URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/harkivski-ugodi-deputati-ne-nesut-vidpovidalnosti-zayaviv-razumkov-novini-ukrajini-50147718.html>).

На думку міністра юстиції Д. Малюська, більш імовірно до відповідальності за угоди про продовження базування Чорноморського флоту РФ у Криму залучать посадових осіб, які їх готували, ніж депутатів Верховної Ради шостого скликання, які у 2010 р. голосували за їх ратифікацію. «Депутати відповідно до Конституції не повинні нести відповідальність за результати голосування. Крім як політичної, звичайно ж», – зазначив він.

На питання, чи можуть відкрити кримінальні справи із цього питання, Д. Малюська відповів, що трапитися може все що завгодно. «Питання тільки, наскільки це буде конституційно і чи будуть кримінальні вирoki. Мені складно це уявити. Але це питання більше до правоохоронних органів», – зазначив він. Міністр юстиції зазначив, що реальніше залучити до відповідальності осіб, які готували угоди, ніж депутатів Верховної Ради.

«Ключове, що в заяві прозвучало, і, власне кажучи, в дорученні РНБО..., що (відповідальність. – Прим. авт.) і посадових осіб узагалі, тобто тих, хто готував “Харківські угоди”, узгоджував. Тому що вони точно проходили уряд, вони є десь в Міністерстві закордонних справ, там є чийсь підписи. Там питання чиновників виконавчої влади, Кабміну й уповноважених міністерства, а також Адміністрації Президента того часу», – наголосив Д. Малюська (URL: <https://stopcor.org/prytyagnennya-do-vidpovidalnosti-deputativ-yaki-golosuvaly-za-harkivski-ugody-superechyt-konstytuciyi-malyuska>).

Народні депутати з «Європейської солідарності», «Батьківщини» та «Опозиційної платформи – За життя» розійшлися в думках стосовно рішення

Ради національної безпеки і оборони України перевірити «Харківські угоди» 2010 р.

Парламентарка з «Європейської солідарності» І. Климпуш-Цинцадзе в ефірі програми «Свобода Live» вітає, що «РНБО звертає увагу на ті події, які, дійсно, на жаль, були однією з віх, коли українська незалежність здавалася через керівників нашої держави». Водночас вона вважає, що «це якимсь певним продовженням серіалу, зняти яке поставив собі за мету Зеленський». «Те рішення, яке принаймні озвучив О. Данилов, мені не дуже зрозуміле, тому що зараз аналізувати голосування народних депутатів на державну зраду це, на жаль, суперечить Конституції, тому що вони не несуть відповідальності за свої голосування і за свої висловлювання в залі чи в приміщенні Верховної Ради», – заявила депутатка.

Їй «дуже незрозуміло, чому акцент зроблено на народних депутатах». «Я би радше хотіла, щоб РНБО зосередилося на тих людях, які голосували те рішення, які здавали незалежність України. Наприклад, сьогодні керівником Комітету розвідки з доступом до державної таємниці є Р. Демченко, який тоді був заступником міністра закордонних справ України, який безпосередньо готував ті ж “Харківські угоди”. І він сьогодні є першим заступником секретаря РНБО», – додала І. Климпуш-Цинцадзе (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kharkivski-uhody-2010/31148192.html>).

Народний депутат від «Батьківщини» С. Соболев в ефірі «Радіо Свобода» заявив, що «дуже позитивно» оцінює рішення Ради національної безпеки і оборони. «Я вважаю, що будь-які закиди стосовно того, що це рішення або запізніле, або воно чомусь не відповідає... Це фактично відповідає логіці подій, як вони розвивалися», – зазначив С. Соболев.

Депутат прогнозує, що «це початок великої історичної справедливості». «Я думаю, що державна зрада не має терміну давності. І тому це не питання, яке лише стосується політичного покарання. Хоча по народних депутатах це буде, дійсно, важче зробити, оскільки вони не відповідають за своє голосування. Але якщо це питання стосується загальної справи по державній зраді – це трошки вже інше. Це питання в тому числі представників виконавчої влади, яка в той час була, готувала відповідні рішення», – наголошує С. Соболев (URL: <https://intvua.com/news/society/1615580244-tse-pochatok-velikoyi-istorichnoyi-spravedlivosti---sergiy.html>).

Представник «Опозиційної платформи – За життя» Н. Шуфрич вважає, що тодішня опозиція «в абсолютно брутальний нерегламентний спосіб» протидіяла ратифікації “Харківських угод”, «замість того щоб розгорнути дискусію, переконувати». Депутат вважає, що притягнення до відповідальності народних депутатів України – «це такий хайп». «Дуже, до речі, некрасивий. Він буде мати негативні наслідки, тому що в такий спосіб підставляти імідж Президента і підставляти імідж держави не варто... Усі розуміють, що народні депутати за своє голосування не несуть

відповідальності», – підкреслив Н. Шуфрич (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kharkivski-uhody-2010/31148192.html>).

Зі свого боку лідер партії «За майбутнє» І. Палиця на ток-шоу «Свобода слова із Савіком Шустером» заявив, що під час ратифікації парламентом «Харківських угод» у 2010 р. відбувалися порушення, так що в правоохоронних органів є підстави розслідувати події тих часів. Але Крим Росія окупувала не завдяки «Харківськими угодами», а через байдужість і жадібність, які українська влада демонструвала всі роки незалежності. Також І. Палиця вважає, що «розбиратися зі злочинцями – це правильно. Але сьогодні ми повинні жити майбутнім, а не тільки минулим».

Лідер партії «За майбутнє» також підкреслив, що його політсила всіляко готова підтримувати Президента України, зокрема в питаннях покарання винних за втрату Криму, за окупацію Донбасу, винних у пограбуванні держави: «Однак принципово важливо, щоб всі розслідування і покарання відбувалися згідно із чинним законодавством» (URL: <https://politics.fakty.ua/370768-ne-harkovskie-soglasheniya-palica-nazval-dve-prichiny-poteri-kruma>).

У свою чергу О. Доній так коментує можливу юридичну відповідальність депутатів за підписання «Харківських угод»: «Під час прийняття “Харківських угод” не було вільного волевиявлення депутатів, а мала місце фальсифікація – голосування відбувалося чужими картками. Деякі депутати або продали свої картки, або під тиском компромату, сили погодилися віддати ці картки. І на це слідство може відповісти. Якщо мав місце підкуп, то звідки взяли гроші? Якщо гроші мали російське походження і це можна довести, то це безперечний факт державної зради, тобто організація фізичного насильства за підтримки російських коштів. Питання, чи є спроможність державних інституцій це довести?» (URL: <http://ukr.radio/news.html?newsID=95384>).

Генерал-майор запасу СБУ І. Гуськов вважає, що досудове розслідування, яке розпочала Служба безпеки України за фактом вчинення державної зради під час підписання «Харківських угод», може завдати сильного політичного удару по тим партіям, депутати яких у Верховній Раді шостого скликання брали участь у цьому голосуванні.

За його словами, розслідуванням голосування за «Харківські угоди» влада завдає інформаційного удару, щоб показати, хто саме створював в Україні передумови для російської агресії і війни на Донбасі. «Влада створює інформаційне поле, щоб говорити, що за війною з 2014 р. стоять не тільки певні особи – президент РФ В. Путін, президент-втікач В. Янукович, але опосередковано цьому сприяли й деякі політичні партії та народні депутати, які голосували за “Харківські угоди” на шкоду Україні», – пояснив І. Гуськов (URL: <https://apostrophe.ua/news/politics/government/2021-03-12/general-sbu-rasskazal-po-kom-bolshe-vsego-udarit-rassledovaniya-golosovaniya-za-harkovskie-soglasheniya/225610>).

Політолог В. Цибулько акцентує, що із самою ратифікацією (а це – політичне рішення депутатів) навряд чи слідство щось здатне буде довести до суду. «Це швидше спроба промаркувати союзників і ворогів», – зазначає експерт. На його думку, такими кроками В. Зеленський намагається схилити на більшу поступливість клани, які стоять за старими (часом і колишніми) політиками. «Адже запорукою перемоги Зе була саме позиція жорсткого протистояння колишнім соратникам Януковича з Порошенком, – нагадує В. Цибулько. – Переживати через дії СБУ тим, хто голосував у Верховній Раді, навряд чи варто. І тут правий Разумков, посилаючись на ст. 80 Конституції, де йдеться про те, що народні депутати не несуть відповідальності за свої дії і голосування в стінах ВР. Але ось підписантам самих угод таке розслідування може коштувати свободи». Щоправда, враховуючи, що угоди підписали колишні на той момент президенти – Д. Медведєв (РФ) і В. Янукович (Україна) – навряд чи вдасться притягнути їх до відповідальності (URL: https://politics.comments.ua/news/domestic-policy/harkovskie-soglasheniya-kto-i-pochemu-dolzhen-ponesti-otvetstvennost-673600.html?utm_source=ukrnet&utm_medium=ukrnet2).

«За голосування і висловлювання депутати не несуть відповідальності. Але за дії в інтересах іншої держави, за зрадництво України відповідальність може бути», – наголошує доктор юридичних наук, експерт Центру політико-правових реформ М. Хавронюк. «Тобто, імовірно, ідеться не тільки про факт голосування, а й про умисні дії, які шкодили Україні. Може йтися про збирання доказів слідством про якісь організаційні дії, про підбурювання, наслідком чого для Росії був відкритий шлях до зміцнення на території Криму її збройних баз», – припускає він.

Водночас М. Хавронюк визнає, що політичні причини зіграли не останню роль у рішенні РНБО. І метою могли бути спроби підвищити рейтинг влади. «В Україні вже традиція – починати кримінальне провадження, а потім тягти рік, другий, третій, а там вже і строки давності минуть. Ідеться ж про події, що мали місце майже 11 років тому, а Кримінальний кодекс передбачає строки давності 10–15 років навіть для тяжких злочинів», – зазначає М. Хавронюк (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56371652?xtor=AL-73-%5Bpartner%5D-%5Bukr%5D-%5Bheadline%5D-%5Bukrainian%5D-%5Bbizdev%5D-%5Bisapi%5D>).

Адвокат, правозахисник, народний депутат восьмого скликання А. Помазанов зазначає, що останнім часом ми спостерігаємо події в Україні, що динамічно розвиваються та пов'язані зі спробами показати, наскільки Президент рішуче «оголосив війну» представникам «п'ятої колони». «Одним із ключових органів прийняття рішень для захисту державних інтересів стала Рада нацбезпеки і оборони, яку очолює особисто Президент Зеленський. Без сумніву, такі рішення РНБО можуть розцінюватися з позитивної сторони. Однак ми не повинні забувати, що в більшості своїй вони є тимчасовими оперативними заходами з глибокими політичними мотивами (наприклад,

рішення про санкції щодо конкретних осіб і компаній). У першу чергу Україна повинна мати ефективну систему правоохоронних органів, а також судову систему, яка могла б ставити жирну крапку в матеріалах досудового розслідування і відправляти злочинців за ґрати. На жаль, як робота слідчих органів, так і робота судів не були налаштовані на подальший розвиток України за всі роки її незалежності», – підкреслює А. Помазанов.

На його думку, інформація ж про те, що Служба безпеки України «несподівано взялася» за обставини підписання і ратифікації угоди 2010 р. про розміщення Чорноморського флоту на території України, є просто продовженням публічних проголошень рішень РНБО останніх днів. «Ні для кого не секрет, що СБУ під керівництвом давнього соратника Президента – Баканова – може відкрити кримінальне провадження по будь-якому “необхідному” факту, – пояснює експерт. – Без сумніву, “Харківські угоди” 2010 р. підписувалися явно не в інтересах української держави. І стали підставою для подальшої незаконної анексії Криму Російською Федерацією. Фактична передача Криму в оренду в 2010 р. дала можливість уже тоді провести мілітаризацію та окупацію української землі. Влада РФ у короткий термін зосередила в Криму величезну кількість військової техніки й особового складу збройних сил».

Експерт упевнений, що на сьогодні завданням максимум для І. Баканова як глави СБУ є знайти держзраду в діях давніх соратників В. Януковича, які причетні до підписання та ратифікації угод про здачу Криму в 2010 р. При цьому чимала частина цих людей є членами українського парламенту до цього дня. «Питання в тому, чи понесе відповідальність хоч один можновладець минулих років, з огляду на стан нашої судової системи, окремі елементи якої донині вірно служать виключно людям з команди Януковича, – зазначає А. Помазанов. – Не менш цікавим є наявність або відсутність реального бажання Зеленського в покаранні всіх причетних до здачі Криму. Або ж це черговий перформанс професійної команди сценаристів і режисерів, яка тепер створює серіали в масштабах країни? Що заважало Зеленському почати кримінальні переслідування винних уже на першому році президентства? Відповіддю може бути політична доцільність. Чи не пов’язана така активність Президента з рейтингами й розмовами останніх днів про “благання команди” до Зеленського піти на другий термін? Швидше за все, рішення вже давно прийнято. Але ми ...дізнаємося про це трохи пізніше» (URL: https://politics.comments.ua/news/domestic-policy/harkovskie-soglasheniya-kto-i-pochemu-dolzhen-ponesti-otvetstvennost-673600.html?utm_source=ukrnet&utm_medium=ukrnet2).

Політолог Р. Бортнік у своєму блозі пояснює, чому Україна до сих пір не скасувала «Харківські угоди» і як це буде використано проти П. Порошенка.

Він зазначає, що в тому, що ці угоди досі дійсні і ніхто їх дотепер не скасував (до того ж – Росія зі свого боку скасувала ці угоди, але Україна не

визнає цієї відміни і сама вважає їх дійсними), є певна логіка. «Логіка полягає в тому, що за цими угодами Україна вдає, що Росія визнає український статус Криму, адже Росія домовляється з Україною про розміщення свого флоту в українському Севастополі. Ось таке політико-юридичне позиціонування, напевно, є причиною того, що ці угоди досі не скасовані», – підкреслює політолог.

Він вважає, що список депутатів, які проголосували за це рішення, дуже цікавий. Звичайно, там є всі регіонали, комуністи – цим нікого не здивуєш. Проте там є й інші прізвища, які привертають увагу, наприклад, чинний виконуючий обов'язки глави КСУ С. Головатий. Р. Бортнік зауважує, що складно сказати, чи буде стосовно нього розслідування, адже з ОП у нього, начебто, усе добре. Також у списках є губернатор Одеської області С. Гриневецький, нещодавно призначений президентом на цю посаду та ін.

«Мені здається, що ці списки – це найважливіше в цьому процесі, тому що юридично притягнути до відповідальності депутатів за це голосування неможливо, навіть у рамках нашої політичної системи. Тому що 80 стаття Конституції встановлює, що депутати не несуть ніякої відповідальності за свої голосування. Тобто, юридично неможливо притягнути», – пояснює Р. Бортнік.

При цьому він зазначає, що політично опонентів атакувати і дискредитувати цілком можна, тож не дарма на брифінгу за підсумками засідання РНБО О. Данілов передавав «привіт» В. Литвіну, який боровся за посаду ректора КНУ ім. Шевченка. Крім того, на його думку, це може бути певний «привіт» і П. Порошенку, який хоч і не голосував за угоди, але активно їх підтримував.

«Сама активація теми “Харківських угод” – це активація того, що Порошенко їх свого часу підтримував. Інформаційно це проти нього використовуватимуть. Крім того, це спроба розіграти патріотичну карту, показати наскільки ми патріоти: навіть попередня влада цього питання не піднімала, а ось ми піднімаємо», – вважає Р. Бортнік.

Нарешті, третя причина такого рішення, на думку експерта, – це «розігрів» ситуації під Кримську платформу, яка буде організована напередодні або після Дня Незалежності України, і розгойдування кримського питання (URL: <https://life.znaj.ua/372676-bortnik-rozpoviv-pro-prichini-rishennya-rnbo-rozsliduvati-golosuvannya-deputativ-za-harkivski-ugodi>).

Тим часом у Раді зареєстрували законопроект про денонсацію «Харківських угод». Автори – нардепи від фракції «Слуга народу» О. Аліксійчук та О. Дунда.

Зазначено, що денонсація Угоди дасть можливість скоротити ризики, пов'язані з національною безпекою України.

«Реалізація положень закону в разі його прийняття приведе до додаткових доходів у державний бюджет України внаслідок переведення (зміни цільового призначення) земель, займаних Чорноморським флотом РФ, у рекреаційну зону, та отриманої можливості залучення інвестицій у

кримський регіон», – підкреслюється в пояснювальній записці (URL: <https://rubryka.com/2021/03/16/u-radi-zareyestruvaly-zakonoprojekt-pro-denonsatsiyu-harkivskyh-ugod>).

Загалом ставлення до рішення РНБО щодо перевірки Службою безпеки України голосування нардепів за «Харківські угоди» на предмет державної зради в українському політикумі очікувано виявилось неоднозначним. Його прихильники вважають позитивним намір, хоч і з запізненням, покарати винних у задачі Криму Росії, опоненти ж вважають його політичним піаром чинної влади задля припинення падіння її рейтингів у суспільстві.

Рішення про повернення у власність держави АТ «Мотор Січ»

Рада національної безпеки та оборони України 11 березня вирішила повернути в державну власність ПАТ «Мотор Січ» і допускає націоналізацію всіх підприємств оборонно-промислового комплексу України.

Звертаючись до передісторії ухвалення цього рішення, варто зазначити, що у 2019 р. президент ПАТ «Мотор Січ» В. Богуслаєв підтвердив продаж акцій підприємства китайським компаніям. Він заявив, що в такий спосіб хотів врятувати завод від закриття, і запевнив, що розробки ДП «Івченко-Прогрес», запатентовані як в Україні, так і в інших країнах, залишаться інтелектуальною власністю підприємства і не будуть продані разом з його акціями.

Улітку 2020 р. китайська компанія «Beijing Skyrizon» та «DCH Group» українського бізнесмена О. Ярославського та її афільовані компанії, спільно подали нову заяву в Антимонопольний комітет України на купівлю акцій запорізького підприємства. Однак АМКУ відхилив звернення «DCH» і «Skyrizon» щодо придбання заводу.

Китайські інвестори ПАТ «Мотор Січ» у грудні 2020 р. почали міжнародний арбітраж з метою стягнення з держави Україна 3,5 млрд дол., оскільки кваліфікують дії української влади як експропріацію їхніх інвестицій у це підприємство (в розвиток виробництва було інвестовано понад 100 млн дол.).

У своїй публічній заяві китайські акціонери АТ «Мотор Січ» закликали владу України утриматися від націоналізації, оскільки це лише погіршить і без того програшну позицію України в міжнародному арбітражі.

Нещодавно секретар Ради національної безпеки і оборони України О. Данілов поінформував, що повернення підприємства «Мотор Січ» у власність держави наразі розглядає Шевченківський райсуд м. Києва.

Також повідомляється, що 20 березня Шевченківський райсуд Києва заарештував майно і 100 % акцій компанії «Мотор Січ». За результатами судового розгляду майно передано в управління Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, отриманими від корупційних та інших злочинів (АРМА), з обов'язковим визначенням керуючої компанії, яка має державну форму власності.

«Збереження української “Мотор Січі” я вважаю питанням національної безпеки. “Укроборонпром” уже направив листа АРМА про

готовність виступити суб'єктом управління активами акціонерного товариства “Мотор Січ” з метою збереження його потенціалу. Для нас, як для державного оборонного концерну, важливо, щоб “Мотор Січ” продовжував свою роботу: зі збереженням робочих місць, з виконанням зобов'язань у рамках виробничих замовлень. І наша команда готова підтримати підприємство», – підкреслив гендиректор «Укроборонпрому» Ю. Гусев (URL: <https://ukranews.com/news/764008-imushhestvo-i-aktsii-motor-sich-hotyat-vzyat-pod-upravlenie-v-ukroboronpromе>).

Політолог В. Цибулько переконаний, що Рада національної безпеки і оборони вирішила націоналізувати підприємство «Мотор Січ», оскільки його приватизація китайськими інвесторами загрожує національній безпеці, а за даними розвідки США, частина обладнання заводу постачається до Російської Федерації. На думку експерта, рішення про націоналізацію АТ «Мотор Січ» обумовлено рядом ключових факторів.

«По-перше, це безвідповідальна, а то й злочинна діяльність менеджменту підприємства з відчуження активів на користь китайської компанії. По-друге, це існування загрози національній безпеці через втрату активів. І по-третє, за даними американських спецслужб, частина продукції “Мотор Січі” потрапляє на ринок Росії і це серйозний удар по безпеці України». Водночас політолог вважає, що процес націоналізації підприємства буде складним і тривалим.

«По-перше, в контролі над підприємством зацікавлені китайські інвестори. По-друге, це підприємство суттєво впливає на національну безпеку – воно забезпечує Збройні сили компонентами й одиницями озброєння. І по-третє, в цій історії багато складнощів, адже вона зачіпає не лише українську сторону – в ній замішаний і суттєвий інтерес Сполучених Штатів. Тому я думаю, що в процесі націоналізації “Мотор Січі” держава шукатиме якийсь компроміс і зважене рішення»

Водночас наміри РНБО націоналізувати всі підприємства оборонно-промислового комплексу України В. Цибулько пояснив непрозорою приватизацією за роки незалежності.

«Справа в тому, що за змістом і формою, приватизація більшості українських підприємств ОПК була “сірою”, а не законною і ринковою. Тому держава мала б відновити контроль над ними, опісля виставити їх на цивілізований ринок і продати частину активів, зберігаючи водночас частковий контроль. Або ж передати ці підприємства у стовідсоткову державну власність, бо все-таки оборонна промисловість – це сфера, від участі в якій не відмовляються багато держав світу. Це питання національної безпеки і держава повинна зберігати над підприємствами оборонки повний або частковий контроль» (URL: <https://ua.news/ua/natsyonalizatsyya-motor-sychy-budet-dlytelnoj-y-slozhnoj>).

Націоналізація ПАТ «Мотор Січ» призведе до повної зупинки і банкрутства підприємства, тому що чиновники і держава в Україні працюють

вкрай неефективно, – зі свого боку прогнозує президент Українського аналітичного центру О. Охріменко.

«За даними Держмитниці, у 2020 р. велика частина виробленої продукції “Мотор Січ” експортувалася до Китаю. Якщо націоналізувати завод, китайські партнери перестануть з ним працювати, а сам він нічого не зможе виробляти. Наприклад, візьмемо завод “Антонов”. Від самого його заснування за часів СРСР, підприємство випускало військові літаки, на цивільних воно спеціалізувалося менше. Сьогодні завод перебуває в держвласності і в стані повного банкрутства. Вже не перший рік ведуться розмови, що “Антонов” вироблятиме якісь міфічні літаки та військові замовлення, але на практиці він уже давно не працює. Якщо “Мотор Січ” зараз націонализують, ми отримаємо другий “Антонов”, який не працюватиме і просто зупиниться. Без китайців у заводу немає майбутнього», – переконаний О. Охріменко.

Економіст вважає, що головна причина провалів націоналізації в тому, що держава і чиновники не вміють ефективно працювати. На його думку, по-перше, в Україні державний чиновник – неефективний менеджер, адже «як тільки з’являється держчиновник, починається корупція, розкрадання, завод зупиняється, виникають постійні борги, і ніхто не знає, що з усім цим робити». І по-друге, державне замовлення мінімальне і нерегулярне ([URL: https://ua.news.ua/natsyonalizatsyya-motor-sychy-pryvedet-k-ostanovke-y-bankrotstvu-predpryyatyua](https://ua.news.ua/natsyonalizatsyya-motor-sychy-pryvedet-k-ostanovke-y-bankrotstvu-predpryyatyua)).

Значна частина експертів, коментуючи наміри української влади здійснити націоналізацію компанії, дотримується думки, що Україні потрібно шукати компроміс з китайськими акціонерами АТ «Мотор Січ» для цивілізованого врегулювання ситуації, що склалася. В іншому випадку Україні загрожують серйозні економічні та репутаційні втрати, а націоналізація або якісь інші форми тиску на власників контрольного пакета акцій моторобудівного заводу створять передумови для погіршення ділових і політичних відносин між Україною і КНР.

Експерт у сфері авіації, інженер-конструктор С. Корж закликає знайти компромісне рішення замість націоналізації АТ «Мотор Січ» – воно послужить зміцненню авіаційної індустрії країни, дасть змогу українським компаніям отримати ресурси на модернізацію своїх застарілих технологій, а разом з тим зайняти місце на величезному авіаринку КНР.

За словами експерта, Україна не може просто перекреслити законну угоду з чиеїсь примхи. «Україна дуже давно повинна була задуматися і вибудувати якусь логіку руху в бік міжнародної кооперації для того, щоб були реальні спільні великі серйозні проекти».

Україна, за словами експерта, не зможе самотійно вибудувати повноцінну авіаіндустрію і створити замкнутий технологічний цикл своїми силами, оскільки країна немає в своєму розпорядженні необхідних фінансових ресурсів, а технології заводу «Мотор Січ» – застарілі й потребують значного фінансування для модернізації.

«Україна – велика країна за населенням і по промисловості, але в авіації це маленька країна. Подивіться, навіть Європа давно об'єдналася в авіації, і є тільки два великих світових центри – це Північна Америка і об'єднана Європа. І навіть окремо взяті там Франція, Німеччина і Великобританія, вони не володіють таким вже повним циклом. Тим більше Україна», – закликає С. Корж відмовитися від ідеї націоналізації і включитися в глобальні ланцюжки виробництва, що врятує українське авіабудування від технологічної деградації (URL: <https://ukranews.com/news/764000-aviakonstruktor-sergej-korzh-rasskazal-chto-natsionalizatsiya-motor-sich-privedet-k-degradatsii>).

«Юридичне питання, яке постало в судових позовах з Китаєм, націоналізація не вирішить, а тільки посилить, – зауважує І. Куса, експерт з міжнародної політики Українського інституту майбутнього, оцінюючи перспективи розглядів в міжнародному арбітражі, де бізнесмени з КНР вимагають компенсувати їхні втрати від дій українських органів влади. – Якщо говорити про санкції щодо України, то судового рішення про виплату Україною китайським інвесторам суми збитку в 3,6 млрд дол. уже більш ніж достатньо. Крім того, у Китаю з'явиться додатковий аргумент на користь того, що Україна порушує взяті на себе зобов'язання щодо захисту прав інвесторів. Китай може завдати дуже серйозного удару по Україні в сегменті торгівлі», – підкреслив експерт і нагадав, що КНР є найбільшим торговим партнером для України, а введення санкцій або неформальних обмежень на поставки товарів на ринок Піднебесної може підкосити цілі галузі української економіки і стати важким ударом для неї. Україна втратила час на диверсифікацію зовнішніх ринків, і не зможе оперативної знайти заміну ринку КНР, попереджає експерт.

«Ситуацію погіршує те, що Україна не веде з Китаєм діалогу щодо пошуку якихось економічних компромісів у питанні по “Мотор Січі”», – наголосив І. Куса.

Водночас він додав, що Україна могла б отримувати користь із свого становища, «граючи» на балансі між двома глобальними відцентровими силами – КНР і США. Цей варіант був би найбільш прийнятним з погляду геополітики, географії, перетину торгових шляхів, які проходять через нашу територію і підписаних з Китаєм торговельних угод.

У свою чергу О. Гончаров, директор Інституту розвитку економіки України закликав представників української влади бути обачними у врегулюванні відносин з китайськими акціонерами АТ «Мотор Січ», адже цей конфлікт може коштувати Україні зриву безлічі проєктів як у сфері взаємної торгівлі, так і в організації інфраструктури фінансового ринку і партнерства в сфері інвестицій: «Китай вже зайняв свою принципову позицію і від неї не відступить», – наголосив експерт, зазначивши, що націоналізація підприємства «Мотор Січ» – не кращий варіант як для інвестиційного клімату України, так і для розвитку взаємовигідних відносин

з КНП (URL: <https://ukranews.com/news/761560-natsionalizatsiya-motor-sich-naneset-sereznyj-uron-tselym-sektoram-ukrainskoj-ekonomiki>).

Загалом досить багато експертів сходяться в одному: націоналізація ПАТ «Мотор Січ» є помилкою, яка завдасть істотної шкоди відносинам з Китаєм, а також поставить крапку на українській авіапромисловості. Натомість пропонується продовжувати шукати компроміс з китайськими акціонерами.

М. Закіров, зав. відділу СІАЗ НБУВ

Візит Президента Литовської Республіки Г. Науседи в Україну

Політичне життя в Україні і світі вирує попри те, що триває пандемія коронавірусу. Більше того, після тривалого періоду зустрічей в онлайн-форматі політики поступово повертаються до зустрічей віч-на-віч і проведення офіційних візитів, у тому числі й на найвищому рівні. Минулого тижня однією з найбільш важливих подій нашої країни міждержавного рівня став офіційний візит в Україну Президента Литовської Республіки Г. Науседи, що відбувся 18–19 березня. Візит став продовженням практики особистих зустрічей президентів наших країн. У листопаді 2019 р. Президент України В. Зеленський відвідав з офіційним візитом Литовську Республіку, де до того ж узяв участь у XII засіданні Ради Президентів України та Литви.

За повідомленнями відкритих джерел, Президент Литви Г. Науседа прибув на запрошення Президента В. Зеленського. Програма нинішнього візиту Президента Литви дуже насичена. Зокрема, очільники держав зустрілися у форматі віч-на-віч і провели чергове засідання Ради Президентів України та Литовської Республіки. За результатами засідання ради відбулося підписання ряду двосторонніх документів між нашими державами.

Треба зауважити, що цей візит став першою закордонною поїздкою Президента Литви після оголошення карантину через коронавірус. Важливою передумовою, на думку оглядачів, є давні історичні зв'язки наших країн і добрі відносини, що склалися між Україною та Литвою за період незалежності. Саме на ці обставини звертав увагу у своїх виступах і Президент Литви Г. Науседа. Як активний користувач соціальних мереж він поділився своїми враженнями від перших хвилин перебування на українській землі. Поряд із фотографіями зустрічі в аеропорту на своїй інстаграм-сторінці Г. Науседа написав: «Слава Україні! Вітаю Україну – це мій перший офіційний візит до цієї країни. В аеропорту зустріли душевно – хлібом-сіллю». Свій візит він почав зі слів підтримки, нагадавши про те, що Україна переживає російську військову агресію та бореться з невидимим ворогом – пандемією. Крім Президента Литви, до складу делегації входить перша леді Литви та сім членів литовського уряду: міністри оборони, культури, соцзахисту та праці, транспорту й комунікацій, економіки та інновацій,

енергетики, а також закордонних справ (URL: <https://politics.segodnya.ua/ua/politics/nachal-vizit-so-slava-ukraine-v-kiev-priletel-prezident-litvy-foto-1513236.html>).

Зважаючи на склад делегації, спостерігачі зробили висновок, що візит матиме важливі практичні результати, які принесуть користь не лише дипломатичним відносинам України та Литви, а й нададуть поштовх до розвитку співробітництва в багатьох сферах соціально-економічного життя наших країн. За вже відомими на цей час результатами двосторонніх зустрічей і переговорів можна сказати, що представництво в делегації очільників ряду ключових міністерств уряду Литовської Республіки сприяло конструктивному й фаховому обговоренню магістральних питань з багатьох важливих напрямів культурного, інформаційного та технічного співробітництва. Керівники міністерств наших країн підписали ряд важливих угод у сфері молодіжної політики, енергетичної безпеки, розвитку транспортної інфраструктури, співпраці у сфері розвитку соціального забезпечення тощо.

Крім обговорення питань міждержавних відносин двох країн, програма візиту президента країни члена ЄС і НАТО, що природно, включала в себе й питання європейської інтеграції України, які вже протягом багатьох років стоять на порядку денному всіх важливих контактів керівників нашої країни з європейськими партнерами. У цьому контексті зустріч Президентів України та Литви також не стала винятком.

Важливим результатом двосторонньої зустрічі Президента України В. Зеленського та Президента Литовської Республіки Г. Науседи стало підписання спільної декларації щодо європейської перспективи України. Як повідомляє пресслужба Президента України В. Зеленського, цей документ фіксує підтримку європейської перспективи України з боку Литви.

«Документ визначає, що, відповідно до ст. 49 Договору про Європейський Союз, Україна, як і будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, закріплені в ст. 2 цього Договору, і зобов'язується їм слідувати, може подати заявку на членство у Євросоюзі в разі дотримання всіх умов і зобов'язань», – ідеться в повідомленні. Водночас Литва підтримує Україну, коли вона подаватиме заявку на членство в ЄС (URL: <https://www.dw.com/uk>). Звісно, Декларація сама по собі є лише декларацією, але сам факт підтвердження спільної позиції Президентів України й Литви щодо європейського майбутнього України є свідченням визнання обраного курсу та підтримки прагнення нашої країни до самовдосконалення.

Під час проведення спільної пресконференції разом з іншими питаннями Президент Литовської Республіки Г. Науседа торкнувся й загальної для всього світу проблеми протистояння пандемії коронавірусу і висловив позицію щодо проведення кампанії вакцинації в Литві. «Справді, недавно ми тимчасово зупинили щеплення вакциною AstraZeneca... Ми продовжуватимемо процес вакцинації, але, так, репутаційна шкода зроблена, і тепер вже певна недовіра є. Але я теж казав, що я готовий прищепитися

саме цією вакциною, просто в Литві в нас певний порядок є і немає привілейованих груп, у нас усе відбувається за віком, за іншими критеріями. Отже, я своєї черги ще чекаю. Отже, щодо цієї вакцини, якщо буде прийнято рішення повернутися до неї, я так і зроблю», – зазначив Г. Науседа. Також він підкреслив, що Литва має наміри провести вакцинацію населення якнайшвидше. «Це єдиний надійний вихід із цієї кризи», – зауважив Президент Литовської Республіки (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3210812-prezident-litvi-rozpoviv-comu-poki-ne-vakcinuvavsya-vid-koronavirusu.html>).

У своїх виступах Президент Литви не оминув і найболючіших українських питань. Зокрема, Г. Науседа висловив підтримку євроатлантичній інтеграції України й привітав зусилля України щодо деокупації Криму. «Литва не визнає кримської анексії та активно декларує, що це злочин. І у європейських інституціях, і в ООН ми говоримо, що Крим – це Україна. Ми підтримуємо українську ініціативу створити Кримську платформу, яка не визнає кримської окупації», – зазначив Президент Литовської Республіки (URL: <https://www.dw.com/uk>).

Важливою, навіть, на думку спостерігачів, багато в чому знаковою подією візиту став виступ Президента Литовської Республіки Г. Науседи у Верховній Раді України. Виявом великої поваги з боку високого гостя стало те, що частину своєї промови Президент Литви виголосив українською мовою. «Шановний голово Верховної Ради. Шановні депутати Верховної Ради, дорогі брати і сестри українці. Я прибув до вашої країни зі звісткою дружби і співпраці. Звертаюся до вас давньою і достойною мовою, яку було довго переслідувано і знищено, однак не знищено», – проголосив Г. Науседа (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/19/7287186>).

Г. Науседа звернувся у своєму виступі до спільної історії України та Литви й пригадав часи, коли наші народи не лише плідно співпрацювали або спільно боролися з ворогами, а й були в одній державі. Народні депутати України неодноразово оплесками вітали висловлювання високого гостя. Україномовну частину виступу Г. Науседа завершив, заявивши про тверде невизнання незаконної анексії Криму. «Хоча минуло сім років від військової агресії, яка зруйнувала міжнародний лад і злагоду в Європі, ми, литовці, далі твердо кажемо: Крим – це Україна. Ми суворо засуджуємо незаконну анексію Росії, виступаємо за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, вітаємо ініціативу Києва зі створення Кримської платформи», – наголосив Г. Науседа (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/19/7287186>).

Президент Литовської Республіки звернув увагу також і на спільні для наших країн проблеми, пов'язані з розвитком ситуації в Білорусі, зокрема щодо розширення впливу Російської Федерації в регіоні. «Дозвольте мені додати кілька слів про спільні турботи, які нам накинута небезпечна Білоруська АЕС. Будівельник електростанції – Росія – не лише піддала ризику здоров'я жителів регіону, а й намагається використати проєкт

електростанції для розширення свого впливу. Зростаюча крихкість Білорусі означає пряму загрозу для інтересів не лише Литви, а й України. Тому сьогодні хочу прилюдно попросити владу України та її народ підтримати позицію балтійських країн щодо Білоруської АЕС та не купувати електроенергії, виробленої в Островці», – заявив Г. Науседа (URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/03/19/672105>).

На думку спостерігачів, питання закупівлі Україною електроенергії з Білорусі є одним із пріоритетних під час цього візиту. Країни Балтії, насамперед Литва, до столиці якої від Білоруської АЕС лише 50 км, уже відмовилися від закупівлі електроенергії в Білорусі та, крім того, працюють над створенням механізму контролю за походженням електроенергії з метою недопущення її надходження через Російську Федерацію. До бойкоту приєдналася й Польща. Отже, цілком вірогідно, що до цього намагатимуться долучити й Україну. Занепокоєння балтійських країн викликає не лише зростання впливу Росії на енергосистему регіону, а й питання безпеки з огляду на доволі нестабільну політичну ситуацію в Білорусі.

Як зауважують спостерігачі, і під час переговорів, і під час виступів багато уваги приділялося саме питанням безпеки. На тлі поступового зростання напруження у світі балтійські країни добре розуміють потенційну небезпеку – тому щиро висловлюють підтримку нашій країні. Так, під час офіційного візиту в Україну Президент Литви Г. Науседа на чолі делегації високого рівня, у складі якої міністр національної оборони А. Анушаускас, спільно з міністром оборони України А. Тараном відвідали поранених українських військовослужбовців у Національному військово-медичному клінічному центрі. Г. Науседа поспілкувався з військовослужбовцями, поцікавився їхнім самопочуттям та настроєм, почув історію їхніх бойових поранень, розпитав, хто звідки родом, за які футбольні команди вони вболівають. Він побажав найскорішого одужання захисникам України та вручив їм цінні подарунки. Президент Литовської Республіки зазначив, що його країна також не відчуває себе у безпеці «поруч із цинічним і підступним сусідом». «Литва завжди буде з вами, хлопці!» – звернувся Г. Науседа до українських захисників (URL: https://lb.ua/society/2021/03/19/480326_prezident_litvi_vidvidav_poranenih.html)

Крім проведення переговорів і двосторонніх зустрічей, Президенти України та Литовської Республіки взяли участь у роботі форуму «Україна 30. Малий і середній бізнес та держава». У своєму виступі Президент Литви позитивно оцінив розширення економічних зв'язків між Україною та Литвою, що спостерігається останніми роками. Г. Науседа зауважив, що співпраця наших країн в енергетиці, логістиці, інженерній справі та інших сферах має добру перспективу. Разом з тим Президент Литви наголосив на викликах, що постали останнім часом перед країнами, та окреслив завдання на майбутнє. «Україна та Литва мають дуже складне становище. З одного боку, маємо безпрецедентну пандемію коронавірусу й потребу захистити

наших громадян і врятувати їхнє життя. З другого – маємо нагоду вийти з пандемії сильнішими ніж будь-коли. Нам треба зробити економіки життєздатнішими, піднести добробут наших громадян. Особливу увагу треба приділяти малим та середнім підприємствам. Переважна більшість робочих місць і доданої вартості створюється малими та середніми підприємствами. Це все відноситься до України так само, як і до Литви», – зазначив Г. Науседа (URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/ukrayina-ta-lytva-mayut-zoseredytysya-na-pidtrymstsi-malogo-ta-serednogo-biznesu>).

У свою чергу Президент України В. Зеленський високо оцінив роль малого й середнього бізнесу для економіки України як основи економіки та зауважив, що цей сектор бізнесу є важливим пріоритетом для держави. «Розвиток малого та середнього бізнесу – важливий пріоритет і моєї програми, коли я йшов у Президенти України, і сьогодні це пріоритет для нашого уряду й нашої держави. Малий і середній бізнес – це основа економіки, що створює 60 % ВВП, 7 млн робочих місць та майже 40 % податкових надходжень», – зазначив В. Зеленський. Президент України повідомив, що за результатами проведеного аудиту держави уряд розробив та затвердив Національну економічну стратегію до 2030 року з конкретними цілями та завданнями для кожної галузі (малому та середньому бізнесу приділяється максимальна увага) URL: (<https://voladm.gov.ua/new/volodimir-zelenskiy-maliy-i-seredniy-biznes-ce-osnova-ekonomiki-ukrayini-tozh-vin-ye-vazhlyvim-prioritetom-dlya-derzhavi>).

Під час візиту неодноразово підкреслювалося, що українсько-литовські відносини й надалі розвиватимуться в позитивному напрямі. Зокрема, Г. Науседа зосередив увагу на проведенні конференції щодо реформ в Україні, яка має відбутися 6 липня у Вільнюсі. «Я вже отримав обіцянку Президента (Зеленського. – Прим. авт.) відвідати нас 6 липня на конференції. Цей захід стане чудовою нагодою обговорити підтримку міжнародною спільнотою України», – зазначив литовський Президент.

Треба зауважити, що спілкування під час візиту мало підкреслено конструктивний характер і не було спрямовано виключно на безперервне позитивне схвалення. Зокрема, Г. Науседа зазначив, що Литва бачить зусилля України у сфері реформ. Однак є сектори, у яких Україні, на думку Г. Науседи, потрібно докласти більше зусиль. Ідеться про судову систему, діяльність антикорупційних органів. «Гадаю, ви на правильному шляху, і наші сподівання, бажання – щоб на цьому шляху ви дещо швидше йшли», – заявив литовський Президент (URL: <https://www.dw.com/uk>).

Експерти в цілому позитивно оцінюють результати й перебіг офіційного візиту Президента Литовської Республіки Г. Науседи до України. Особливо позитивне враження на українських депутатів і спостерігачів мав виступ Президента Г. Науседи в парламенті українською мовою. Так, український політолог А. Смолій зауважив: «...Президент Литви Г. Науседа – людина з великої літери, тому що він розуміє, що таке повага до країни, чому треба повчитися сотням політиків і мільйонам громадян» (URL:

<https://replyua.net/blog/246584-politolog-segodnya-v-rade-vystupal-deystvitelno-prezident-a-ne-kakaya-raznica-kotoryu-ponimaet-cho-dlya-strany-znachit-ee-yazyk.html>).

Своїми враженнями від виступу поділилася також українська блогерка й політологиня О. Яхно-Білковська: «Справа навіть не в тому, що Президент Литви частину свого виступу в залі Верховної Ради сьогодні говорив українською мовою, підкреслюючи таким чином повагу до України. Справа в тому, що виступи президентів і віцепрезидентів інших країн, часом, куди більш осмислені, ніж виступи окремих українських парламентарів. Пам'ятається, як віцепрезидент однієї з країн говорив про таке поняття, як “суспільне благо”, зануривши більшість українських депутатів у стан нерозуміння».

«Мені складно уявити, щоб хтось із українських політиків, виступаючи в парламенті іншої держави, був би більш патріотичним і осмисленим, ніж самі політики цієї країни. А в нас так буває», – написала О. Яхно (URL: <https://replyua.net/blog/246583-primer-tem-cto-poet-vstavay-strana-ogromnaya-prezident-litvy-v-znak-uvazheniya-chast-rechi-v-vr-proiznes-na-ukrainskom-yazyke.html>).

Поряд з аналізом виступів, прийнятих рішень і намічених планів деякі експерти звернули увагу на вдалий час здійснення візиту Президента Литви. Зокрема, політолог А. Медалінскас вважає: «У ці ж дні на окупованій Росією території В. Путін буде говорити свої промови. Зрозуміло, що візит країни ЄС і НАТО буде важливий як підтримка України як на її проєвропейському й трансатлантичному шляху, так і на тлі тих подій, які відбулися сім років назад. Я думаю, що Президент ще раз підкреслить, що це було не тільки проти міжнародного права, а й те, що ніколи країни ЄС і НАТО не визнають цієї анексії», – зазначив А. Медалінскас (URL: <https://www.lrt.lt/ru/novosti/17/1367308/politolog-o-vizite-nausedy-eto-vazhnoe-vremia-kak-dlia-prezidenta-zelenskogo-tak-i-dlia-vsei-ukrainy>).

Отже, візит завершено. Аналіз подій виступів та оцінок, які лунають в інформаційному просторі, свідчить, що він відбувся на високому конструктивному рівні. Наші країни підтвердили свою відданість взаємовигідним відносинам. Україна з перших вуст отримала підтримку своїх євроатлантичних і європейських прагнень. Наші країни уклали ряд важливих документів, що дає змогу істотно розширити двосторонню співпрацю на благо народів України й Литви.

Результати XI з'їзду політичної партії «Слуга народу»: основні напрями і завдання змін

У суботу, 13 березня, у Києві відбувся XI з'їзд політичної партії «Слуга народу». У ньому взяли участь перші особи держави, народні депутати, депутати місцевих рад від партії «Слуга народу», делегати від кожної з областей. Партійний з'їзд розпочався з виступу Президента України В. Зеленського.

З перших хвилин своєї промови В. Зеленський наголосив на тому, що це якраз той випадок, коли потрібно звернутися до делегатів не пані та панове, а – «слуги народу». Під час виступу В. Зеленський згадав про мрію зробити Україну успішною та підкреслив, що в них (членів партії. – Прим. авт.) не було досвіду і багато чого, проте «була щирість». Президент закликав народних обранців зі «Слуги народу» підтримувати більшістю голосів законопроекти, які є важливими для країни. «На мою думку, у вас можуть бути дискусії щодо деталей, але коли ідеться про принципово важливі для країни речі, на табло завжди має бути щонайменше 226 наших голосів, голосів “Слуги народу”. Вам має бути байдуже, як голосують інші партії. Нехай це залишиться на їхній совісті», – вважає В. Зеленський ([URL: https://zn.ua/ukr/POLITICS/zelenskij-zvernuvsja-do-sluh-koli-jdetsja-pro-vazhlivi-dla-krajini-zakoni-na-tablo-maje-buti-shchonajmenshe-226-nashikh-holosiv.html](https://zn.ua/ukr/POLITICS/zelenskij-zvernuvsja-do-sluh-koli-jdetsja-pro-vazhlivi-dla-krajini-zakoni-na-tablo-maje-buti-shchonajmenshe-226-nashikh-holosiv.html)).

Виступаючи на партійному з'їзді, В. Зеленський також наголосив на важливості прийняття законів, що стосуються завершення земельної реформи, децентралізації, запровадження народовладдя та законів, необхідних для судової реформи, економічного зростання, пенсійного забезпечення, амністії капіталів, подолання корупції та відновлення справедливості. «Програма президента і партії “Слуга народу” – саме це наш порядок денний. Жодні правки будь-кого не зупинять нас на цьому шляху», – зауважив він ([URL: https://zn.ua/ukr/POLITICS/zelenskij-zvernuvsja-do-sluh-koli-jdetsja-pro-vazhlivi-dla-krajini-zakoni-na-tablo-maje-buti-shchonajmenshe-226-nashikh-holosiv.html](https://zn.ua/ukr/POLITICS/zelenskij-zvernuvsja-do-sluh-koli-jdetsja-pro-vazhlivi-dla-krajini-zakoni-na-tablo-maje-buti-shchonajmenshe-226-nashikh-holosiv.html)).

Як повідомляють ЗМІ, Президент В. Зеленський закликав депутатів, які працюють у регіонах, не чекати інструкцій з Києва, а брати на себе відповідальність, впроваджуючи необхідні зміни на місцях. «Окремо хочу звернутися до наших представників у регіонах. Ми демократична сила, в нас немає політбюро або ЦК. Щоб змінювати свою громаду, своє село, своє місто, свій регіон вам не треба чекати регулярних покрокових інструкцій з Києва. Беріть уже сьогодні на себе ініціативу і відповідальність. Ми надали вам для цього все необхідне – повноваження, кошти та інші ресурси», – додав В. Зеленський ([URL: https://zn.ua/ukr/POLITICS/zelenskij-zvernuvsja-do-sluh-koli-jdetsja-pro-vazhlivi-dla-krajini-zakoni-na-tablo-maje-buti-shchonajmenshe-226-nashikh-holosiv.html](https://zn.ua/ukr/POLITICS/zelenskij-zvernuvsja-do-sluh-koli-jdetsja-pro-vazhlivi-dla-krajini-zakoni-na-tablo-maje-buti-shchonajmenshe-226-nashikh-holosiv.html)).

Водночас В. Зеленський уточнив, що вони поступово очищають команду «слуг» від засланих козачків і «випадкових людей». «Партія “Слуга народу” сьогодні починає новий період. Вважаю, ми, ви подорослішали, визнали помилки і зробили висновки. Ми поступово очищаємо команду від засланих козачків, як кажуть, і від випадкових людей. Є й такі... Неважливо, хто проти нас, важливо, за кого ми. Партія повинна бути джерелом ініціатив, ідей», – підкреслив він. Водночас Президент не уточнив, на кого він натякає. «...Ми працюємо сьогодні в складних умовах, в умовах війни, коронавірусу, світової фінансової кризи. Коли проти нас стара система, олігархи, їхні ЗМІ, їхні судді, депутати, які втратили недоторканність, чиновники, які втратили схеми, тіньові царьки, які скуповували землю, що нібито не продається, тіньові букмекери, що заробляли мільярди, не сплачуючи жодної гривні до бюджету України, ті, хто поливав нас останніми словами, а тепер набиваються в друзі, ті, хто були друзями, а тепер поливають нас останніми словами», – заявив В. Зеленський під час виступу на партійному з'їзді (URL: <https://varta.com.ua/news/ukraine/1222211>).

За словами В. Зеленського, партія має приділити основну увагу тому, що «поки що, на жаль, не зроблено і зосередитися на втіленні його у життя». «Якщо в цьому залі є ті, хто готовий опустити руки або досі не зрозумів різницю між справжньою думкою народу і своєю Facebook-бульбашкою або гвалтом деяких журналістів, активістів, анонімних телеграм-каналів про “все пропало”, краще встаньте і підіть зараз. Хоча я вірю, що таких людей тут сьогодні немає», – заявив він (URL: <https://varta.com.ua/news/ukraine/1222211>).

Як зазначив Президент, партія починає новий етап. «Чекаю від партії “Слуга народу” бути постійно на передовій реальних змін, бути першопрохідцями, зосередитися на дійсно важливих законах, а не на дрібницях, що імітують бурхливу діяльність. Потрібен осмислений підхід до політики та державного управління. Маємо думати на декілька кроків уперед у рамках нашої єдиної стратегії. Партія має бути джерелом ініціатив, ідей, реформ, а головне – нових професійних та порядних кадрів для України» (URL: <https://otg.cn.ua/2021/03/14/news-uncategorized/z-yizd-sluga-narodu-novuj-sklad-politradu-ta-doktryna-partiyi>).

Привертає увагу заява Президента В. Зеленського про те, що партія «Слуга народу» має працювати на 100 % не для частини суспільства, а на благо всіх громадян України. «У перекладі з французької мови слово “партія” означає “частина”. Партія представляє частину суспільства, власне ту, що обрала її до влади. Але я переконаний, що партія “Слуга народу” завжди має і буде працювати не для частини, не для 73 %, а працювати на благо всіх громадян України, для всіх 100 % і на всі 100 %, і я впевнений у цьому на 200 %. І наші перемоги – це перемоги для людей, а значить – перемоги України», – уточнив В. Зеленський (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3207541-zelenskij-na-zizdi-partii-sluga-narodu-nasi-peremogi-peremogi-dla-ludej.html>).

Зі свого боку спікер ВР Д. Разумков, виступаючи перед учасниками з'їзду, зазначив, що тільки спільний рух уперед депутатів Верховної Ради та представників місцевої влади дасть змогу досягти результатів.

Також варто відзначити доповідь віцеспікера парламенту Р. Стефанчука, який наголосив, що: «Завдяки роботі багатьох людей, унаслідок зусиль великої команди – Офісу Президента, уряду, Верховної Ради – вдалося перетворити передвиборчу програму Президента і партії на стратегію змін у країні. Ми станемо першими політиками, які виконують передвиборчі обіцянки», – зазначив він (URL: <https://otg.cn.ua/2021/03/14/news-uncategorized/z-yizd-slugy-narodu-novyj-sklad-politrady-ta-doktryna-partiyi>).

Звертає увагу ще й той факт, що учасники з'їзду закликали В. Зеленського брати участь у наступних президентських виборах. Про це на брифінгу після з'їзду політсили заявив глава парламентської фракції і політради «Слуги народу» Д. Арахамія. «Ми будемо його просити йти на другий термін. А як він вирішить – це його особисте рішення», – підкреслив Д. Арахамія (URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/zelenskiy-i-zaslannye-kazachki-chto-bylo-vazhnogo-na-sezde-partii-slugi-naroda-i-srazu-posle-nego-1512472.html>).

Раніше про це заявляв голова партії О. Корнієнко. Він упевнений, що партія підтримає висунення В. Зеленського на другий термін. Але при цьому підкреслює, що питання наразі не актуальне. «Ми – його команда. І підтримаємо його в будь-якому його рішенні, а громадяни будуть визначатися. Але хотілося б відійти від спекуляцій на темі другого терміну. Це відволікає від більш актуальних для України питань, пов'язаних з економікою і війною. Нам точно є чим зайнятися, крім обговорення спекуляцій», – підкреслив О. Корнієнко (URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/zelenskiy-i-zaslannye-kazachki-chto-bylo-vazhnogo-na-sezde-partii-slugi-naroda-i-srazu-posle-nego-1512472.html>).

Зауважимо, що це перша публічна заява з приводу другого терміну В. Зеленського. У цьому контексті слушно згадати його слова під час виборчої президентської кампанії, коли він підкреслював, що йде на пост президента на п'ять років, тобто на один термін. Згодом він пояснив свою позицію так: «Я думаю, що будь-який президент, у якого відсоток 10–15 % на початок будь-якої передвиборчої кампанії, не має права йти в президенти. Тому що це означає, що суспільство його не підтримує. Я йду на один термін... Але якщо буде велика підтримка народу України, я буду про це думати», – зауважив В. Зеленський на пресконференції в травні 2020 р. (URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/zelenskiy-i-zaslannye-kazachki-chto-bylo-vazhnogo-na-sezde-partii-slugi-naroda-i-srazu-posle-nego-1512472.html>).

Із цього випливає, що заява партії – це не рішення безпосередньо В. Зеленського. Сам він нічого не заявляв. І може так статися, що він прийме рішення, ґрунтуючись на своєму рейтингу.

Тим часом партійний з'їзд схвалив нову редакцію статуту партії. Відповідне рішення було ухвалено переважною більшістю голосів делегатів. За словами О. Корнієнка, з'їзд мав на меті формалізувати відносини, які в партії вже склалися на цей момент, закріпити їх у новій структурі.

Як наслідок, у структурі «СН» з'явилися два важливі органи. Перший – політрада, до неї увійдуть 73 особи, зокрема 62 члени партії, яких вибрали на з'їзді 13 березня. Лідер фракції «Слуга народу» Д. Арахамія очолив політичну раду партії. «Тільки що на першому засіданні створеної політради “Слуги народу” обрали головою політради Давида Арахамія», – повідомила Є. Кравчук (URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/arakhmija-ocholiv-politradu-partiji-sluha-narodu-a-dubinskij-uvijshov-do-natsionalnoji-radi-hromad.html>). За її інформацією, на з'їзді обрали ще чотирьох заступників голови політради. Ними стали Р. Стефанчук, Є. Кравчук, А. Мотовіловець, В. Галайчук, а секретарем – А. Остапенко.

Усього на з'їзді партії було обрано 64 представники, інших 9 членів довиберуть пізніше. Фінальний склад політради буде обраний до 16 квітня.

Деяку інтригу вніс спікер Верховної Ради Д. Разумков, який так і не увійшов до керівництва партії. Голова партії «СН» О. Корнієнко зазначив, що Д. Разумков – «зайнята людина». «Не думаю, що в нього багато можливостей приділяти увагу партійній роботі», – пояснив О. Корнієнко, зауваживши, що Д. Разумков неодноразово заявляв, що головним завданням для себе бачить виконання функцій голови Верховної Ради і проведення реформи парламенту (URL: <https://apostrophe.ua/article/politics/political-parties/2021-03-14/poslushanie-i-pokornost-udastysya-li-zelenskomu-prevratit-slugu-naroda-v-partiyu-regionov/38396>).

Ще один керівний орган партії, створений на з'їзді, – Національна рада громад. Нова структура працюватиме над питаннями децентралізації і розвитком місцевих громад. Нардеп О. Дубинський, який потрапив під санкції США і був виключений із фракції «Слуга народу», увійшов до цього нового керівного органу партії.

О. Корнієнко уточнив, що Національна рада громад складається з голів обласних організацій партії та Київської міської й Криворізької міської організацій. При цьому голова партії «Слуга народу» О. Корнієнко заявив, що немає сформованих претензій до народного депутата О. Дубинського.

До ради громад увійшли голова Київської обласної організації партії О. Дубинський, Київської міської – М. Тищенко, Криворізької міської – Ю. Корявченков.

Народний депутат О. Качура очолив Кримську республіканську організацію партії. Голова фракції «Слуга народу» у ВР Д. Арахамія увійшов до складу нацради громад, бо він очолює Миколаївську облорганізацію. Віцепрем'єр-міністр цифрової трансформації М. Федоров – як голова Запорізької обласної організації.

Планується, що Національна рада громад стане майданчиком, де обговорюватимуться проєкти державних рішень щодо місцевого самоврядування, регіональної політики та її реалізації.

Згідно зі статутом партії, заборонено одночасно бути членом політради та ради громад. Тому керівники обласних організацій, які вже увійшли до політради, повинні до 15 квітня визначитися з тим, яку посаду обрати.

За словами очільника партії О. Корнієнка, рада громад відповідатиме за формування та спрямування регіональної політики. Кошторис формуватиметься лише за згодою цих двох органів – політради та ради громад, уточнив він. Він також додав, що політради з'являться і на обласному рівні. «Політрада області – це буде політичний орган, що формуватиме політику на рівні області», – зазначив О. Корнієнко (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3207591-zizd-partii-sluga-narodu-zminiv-statut-politsili.html>).

Очільник партії монобільшості уточнив, що буде змінено процедуру набуття членства в партії, буде створено номінаційний комітет.

Після голосування за статут делегати з'їзду припинили повноваження вищої ради партії.

Як уже зазначалося, з'їзд «СН» затвердив доктрину партії, яка є дороговказом для партії загалом і кожного партійця окремо. Фактично, на думку аналітиків, це програма президента і партії, доопрацьована на підставі досвіду перших двох років роботи у владі, і перетворена на стратегію розвитку держави (URL: <https://otg.cn.ua/2021/03/14/news-uncategorized/z-yizd-sluga-narodu-novuj-sklad-politradu-ta-doktryna-partiyi>).

Доктрина складається з двох частин.

Перша – загальні принципи партії. Тут прописана стратегічна мета діяльності партії і команди В. Зеленського загалом – побудова «країни мрії», яка є здійсненим образом суспільних відносин та умов життя, що мають існувати в країні. Визначено стратегічний підхід партії до перетворень в Україні. Фактично дається відповідь на запитання в який спосіб «Слуга народу» проводитиме ці зміни.

Друга частина – напрями та завданням змін, які партія має намір здійснити в країні. Визначено п'ять стратегічних напрямів, за якими створюватиметься нова країна. Вони містять ключові процеси, запуск і розвиток яких сприятиме трансформації України в поступі до сучасної, європейської держави з ринковою економікою та міцною демократією – мир, інститути, інвестиції, інфраструктури, народовладдя.

Також передбачається 20 секторальних напрямів, які відповідають основним сферам життя суспільства та відображають плани дій у кожній з цих сфер на період до 2024 р.

До речі, на з'їзді запроваджено нову практику – новообрані члени політради та нацради громад складатимуть присягу.

Також партія «Слуга народу» планує розглянути питання співробітництва з європейськими партіями, які тепер при владі. Планується

детально вивчити діяльність близьких за ідеологією європейських політичних партій та вирішити з якими з них співпрацювати.

Водночас «СН» розвиватиме молодіжний напрям, який зарядить партію новою енергією, допоможе «зшити» країну та створить соціальні ліфти для молоді. На з'їзд приїхали молодіжні лідери з усієї країни, які вже встигли створити регіональні «Зе!Молодіжки».

Започатковується ще одна нова справа – рух «Зе!Жінки», який працюватиме над реалізацією політики рівності чоловіків та жінок, а також збільшенням представництва жінок у політиці. «Зе!Жінки» об'єднує депутаток парламенту, місцевих рад і кандидаток, які не обрані депутатками, але підтримують партію та є активними, а також прихильниць партії. «Фактично можемо казати, що Доктрина – це тією чи іншою мірою засаднича, основна частина стратегії розвитку країни. Який би ми зараз документ не читали – або Національну економічну стратегію, яку Кабмін затвердив, або нашу доктрину партії, це все буде переплітатися. І нарешті ми за 30 років отримаємо щось схоже на стратегічні документи країни. Це допоможе нам ефективніше втілювати зміни», – заявив на з'їзді голова партії О. Корнієнко. (URL: <https://otg.cn.ua/2021/03/14/news-uncategorized/z-yizd-slugy-narodu-novyj-sklad-politrady-ta-doktryna-partiyi>).

Також варто звернути увагу на те, що партія «Слуга народу», яка в 2019 р. сформувала у Верховній Раді України монобільшість, веде переговори з усіма фракціями в парламенті щодо коаліції в 320 голосів. Крім того, як зазначалося, у партії влади є теоретичний план щодо її створення. Однак конкретні кроки задля переходу від теорії до практики не робляться, пояснює голова фракції «СН» Д. Арахамія.

У свою чергу лідерка Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» Ю. Тимошенко повідомила, що пропозиція про коаліцію у Верховній Раді «залишається на столі» в партії «Слуга народу». Про це вона заявила в понеділок, 15 березня, в ефірі телеканалу «Україна 24». «Я можу сказати, що моя пропозиція заради того, щоб зараз врятувати ситуацію, залишається у них на столі. Але це їхнє рішення – продовжити цей хаос, безглуздя і щоденне ухвалення рішень проти національних інтересів або повернутися до відродження величі України, її індустріальної потужності і правильної соціальної політики», – заявила Ю. Тимошенко.

Вона також поінформувала, що пропозиція стосується входження не лише до коаліції, а й уряду. «Коли я побачила, наскільки тяжка економічна, медична, соціальна ситуація, наскільки все це загнано в глухий кут, я просто вийшла і сказала: слухайте, далі це вже може бути невідновлювальним, ми просто можемо пройти точку неповернення, давайте робити сильний національний уряд, давайте робити сильну політику, сильні рішення і діяти негайно», – зазначила Ю. Тимошенко. Далі вона зауважила: «І я сказала, що якщо президент готовий змінити стратегію країни (...) я готова стати поряд з вами, вся моя команда готова бути поряд, і ми допоможемо підняти країну із цих уламків» (URL: <https://www.dw.com/uk/tymoshenko-pidtvverdyla-hotovnist->

batkivshchyny-do-koalitsii-zi-sluhoiu-narodu/a-56883391?maca=ukr-Facebook-dw&fbclid=IwAR17ce4iaTdR4VjtoU59Tg6teJ6McgfwN1ZD6gvlpursw1OzT4FwFPTtqW8).

Нагадаємо, раніше нардеп від «Батьківщини» М. Волинець заявив, що переговори про коаліцію ведуться ще з минулого року. «Тимошенко інформувала нас у третій декаді грудня про те, що переговори вона веде з президентом», – наголосив він. Також, як зауважив депутат, піднімалося питання про те, що частина парламентарів від «Батьківщини» могли би стати міністрами й взяти відповідальність коаліції за стан справ в Україні.

Водночас у партії «Слуга народу» заперечують цей факт. Наприклад, О. Корнієнко на брифінгу заявив, що до них не надходило офіційних пропозицій про коаліційні переговори від жодної фракції українського парламенту. Він нагадав, що, відповідно до Конституції України, та фракція, яка має понад 226 депутатів, і є коаліцією. «У фракції “Слуга народу” перебувають понад 226 народних депутатів, тому підстав для коаліційних переговорів формальних не так багато», – наголосив О. Корнієнко. При цьому він зазначив, що коаліція може розширюватися й бути більшою, ніж фракція «Слуга народу» (URL: <https://www.dw.com/uk/tymoshenko-pidtdverdyla-hotovnist-batkivshchyny-do-koalitsii-zi-sluhoiu-narodu/a-56883391?maca=ukr-Facebook-dw&fbclid=IwAR17ce4iaTdR4VjtoU59Tg6teJ6McgfwN1ZD6gvlpursw1OzT4FwFPTtqW8>).

До того ж у монобільшості вважають, що з боку «Батьківщини» щодо «СН» існує недружня риторика. «Публічна комунікація з використанням термінів „безлика маса невігласів” від лідера фракції, яка пропонує себе і свою політсилу в коаліцію...не думаю, що це дружня промова, яка нас наблизить до результативних переговорів. Щодо коаліції можуть бути різні розмови, ми неодноразово коментували, що говорити треба про принципи, програми, що в них є схожого, поки я бачу одні протилежності. Позиція щодо земельної реформи стала таким наріжним каменем», – зауважив О. Корнієнко. Далі він підкреслив: «...з боку “Батьківщини” щодо СН існує недружня риторика. Ми, як кажуть на Заході, *deeply concerned*, трохи стурбовані», – додав він (URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/koalitsija-batkivshchini-ta-sluhi-narodu-deputati-obokh-fraktsij-prokomentovali-mozhlivu-vzajemodiju.html>).

При цьому Д. Арахамія зазначив, що раніше серед можливих партнерів «слуг» називалася фракція «Голосу». «“Слуга народу” спілкується завжди і з усіма фракціями без винятку, і у представників “Батьківщини” немає ніякого особливого статусу. А переговори можуть тривати й упродовж трьох років», – додав лідер фракції (URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/u-sluhi-narodu-je-plan-pro-stvorennja-koalitsiji-na-320-holosiv-arakhamija.html>).

Нагадаємо, на позачергових виборах у 2019 р. до Верховної Ради від президентської партії «Слуга народу» пройшли 254 депутати. Станом на

початок лютого у фракції «слуг» залишилося 245 осіб. Останнім у списку виключених з неї нещодавно став народний депутат О. Дубінський.

Водночас аналітики звертають увагу на важливий момент роботи з'їзду, зокрема, на спробу оновлення партії влади на новій основі, яка чимось нагадує «Партію регіонів».

«Визначивши склад політради та ради регіонів, затвердивши доктрину, яка є програмою партії, “слуги” фактично вирішили дати старт перезапуску партії влади, який за задумом віддалено нагадує “Партію регіонів”. Але чи буде задум успішним – велике питання», – зауважує політтехнолог С. Гайдай. На його думку, в нинішньої влади для цього дуже мало досвіду.

«В Україні поки що ніхто справжніх партій не будував. Щодо “слуг народу” я б сказав, що це команда людей, яка утворилася під брендом “Слуга народу” і створила в парламенті найбільшу фракцію в історії України. Поки партію Зеленському не надто вдається будувати, тому що якоїсь командної єдності, вже не кажучи про ідеологію, – немає. Щоправда, це стосується і більшості інших українських партій. Крім невеликих ідеологічних проєктів на кшталт “Свободи”. До того ж, партії всього пару років, і достатнього досвіду ані у Зеленського, ані у його партійців немає», – підкреслив експерт в коментарі «Апострофу» (URL: <https://apostrophe.ua/article/politics/political-parties/2021-03-14/poslushanie-i-pokornost-udastysya-li-zelenskomu-prevratit-slugu-naroda-v-partiyu-regionov/38396>).

З колегою не погоджується політичний експерт К. Матвієнко. На його думку, в «СН» є міцна основа для будівництва справжньої політсили. «Для будівництва партії у СН є міцна основа: монобільшість та фракції практично в усіх місцевих радах, хоч і міноритарні. Крім того, 12 облрад очолюють саме “слуги”. У “слуг” є якась схожість з “Партією регіонів”, але остання створювалася за рознарядкою через трудові колективи та інші спільноти, а в СН увійшло багато активної молоді, яка надає політсилі динамічності», – заявив К. Матвієнко (URL: <https://apostrophe.ua/article/politics/political-parties/2021-03-14/poslushanie-i-pokornost-udastysya-li-zelenskomu-prevratit-slugu-naroda-v-partiyu-regionov/38396>).

Утім, перед «слугами» стоїть чимало викликів. «У них будуть і кадрові, і організаційні проблеми, і амбіції багатьох будуть заважати. Крім того, “слуги народу” не впоралися з головним викликом для політсили – корупцією. Це на додачу до проваленої вакцинації, зіпсованих відносин з МВФ, дорогами, які “зійшли разом зі снігом”, і так далі», – додає К. Матвієнко (URL: <https://apostrophe.ua/article/politics/political-parties/2021-03-14/poslushanie-i-pokornost-udastysya-li-zelenskomu-prevratit-slugu-naroda-v-partiyu-regionov/38396>).

Отже, партія «Слуга народу» провела XI партійний з'їзд, під час якого делегати зайнялися реформуванням партії. Цей з'їзд точно запам'ятається більше від попередніх, адже на ньому затвердили в новій редакції статут партії, обрали і переобрали її вище керівництво, а головне – підтримали нову програму під гучною назвою «Доктрина політичної партії “Слуга народу”».

Можна стверджувати, що президентська партія настільки активно взялася за свою розбудову, що це мимоволі нагадує підготовку до виборів.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка А. Загороднього 17 березня 2021 р. у режимі відеоконференції відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Під час засідання було заслухано дві доповіді. З основними положеннями Національної доповіді НАН України «Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності» виступив віцепрезидент НАН України академік С. Пирожков.

У підготовці Національної доповіді взяли участь фахівці Інституту історії України, Інституту соціології, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса, а також Інституту держави і права ім. В. М. Корецького, Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди, Центру гуманітарної освіти.

У доповіді комплексно досліджено історичні передумови, специфіку, проблеми й чинники набуття Україною цивілізаційної суб'єктності в сучасному світі; докладно проаналізовано уявлення громадян про ступінь самостійності держави в різних сферах внутрішньо- та зовнішньополітичної активності; показано ставлення міжнародних партнерів до суб'єктності України; визначено перспективи цивілізаційної суб'єктності України у XXI ст., шляхи її посилення в політичній, економічній, міжнародно-правовій і духовно-культурній сферах.

Академік С. Пирожков зауважив, що специфіка набуття Україною цивілізаційної суб'єктності в сучасному світі пов'язана з його глобалізованістю. Наша держава й досі перебуває здебільшого в парадигмі об'єкта світової політики та цивілізації.

На думку авторів доповіді, причини низького рівня суб'єктності України пов'язані з внутрішніми деструктивними процесами – неефективним державним управлінням, корупцією, відсутністю інноваційного розвитку економіки, відтоком наукових та кваліфікованих кадрів за кордон, а також постійним зовнішнім тиском Російської Федерації.

Академік С. Пирожков зазначив, що для утвердження себе самодостатнім цивілізаційним суб'єктом Україні належить досягти високого рівня національної консолідації, створити в суспільстві атмосферу взаємної довіри й солідарності, посилити активістську динаміку, утвердити нормативно-ціннісну систему, яка має відображати цінності, інтереси та ідеали всіх соціальних груп і виступати результатом їх реальної взаємодії.

Для цього, як вважають науковці, необхідним є впровадження демократичної моделі сучасної, конкурентоспроможної політичної системи, подолання корупції, зменшення визначального впливу олігархів і фінансово-промислових груп на політику держави, реформування правоохоронних органів та системи судочинства, подальша європейська і євроатлантична інтеграція, ефективне використання наявних ресурсів, перехід до високотехнологічної економіки.

Національна доповідь «Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності» з урахуванням висловлених зауважень і пропозицій під час обговорення буде надіслана до Офісу Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства закордонних справ України, інших зацікавлених міністерств і відомств (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 17.03).

COVID-19 (2019-nCoV): поширення, заходи запобігання та лікування

Прогноз розвитку епідемії COVID-19 в Україні на період 11–24 березня 2021 р. «Прогноз РГ-39».

Президія НАН України офіційно представила прогнози до державних органів. На ці прогнози надавав посилання Кабінет Міністрів України під час брифінгів.

За офіційною статистикою, на 10 березня середня кількість осіб, що одужують, продовжувала зниження та становила в середньому 3 тис. 270 особи на день. Середня за тиждень кількість нових інфікованих на 10 лютого 2021 р. становить 7 тис. 390 нових інфікованих на день для України, що приблизно на 2 тис. 500 випадків більше середнього показника 14 днів тому. Середня за тиждень кількість нових летальних випадків на 22 лютого 2021 р. становить 147 нових летальних випадків на добу, що на 38 більше, ніж два тижні тому.

Кількість нових випадків хвороби продовжило зростання з темпами, що приблизно відповідають його подвоєнню кожні 15–20 днів. Останнього тижня темпи зростання дещо зменшилися, що частково спричинено додатковим вихідним днем 8 березня. Збільшується також кількість летальних випадків і кількість позитивних зразків у лабораторіях. Зокрема, на 10 березня вперше за останні півтора місяця оприлюднено понад 200 летальних випадків на день. Позитивність тестів продемонструвала зростання з 21 до 25 % за випадками хвороби та з 25 до 30 % за зразками тестів на тлі незначного зростання обсягів тестування. Кількість госпіталізацій продовжило стрімке зростання. Зауважимо, що показники останніх днів зазнали впливу державного вихідного дня 8 березня.

Спостережувана летальність незначно зросла, сягаючи пікових значень близько 2,9 % у дні близькі до 1 лютого. Водночас нещодавні дані демонструють зменшення віку нових хворих, що досягається як за рахунок скорочення частки хворих віком 60 років і більше, так і збільшення частки неповнолітніх хворих. Ця тенденція зберігалася також протягом останнього тижня. Можна очікувати, що це зумовить менші значення спостережуваної летальності серед нещодавніх хворих (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 10.03*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Науковці Інституту радіофізики і електроніки ім. О. Я. Усикова НАН України (Харків) розробили радіочастотний безконтактний детектор на основі метаматеріалу для виявлення наявності метанолу у водних розчинах етилового спирту.

Щороку кілька тисяч людей у всьому світі потрапляють до лікарень через отруєння метанолом. Не рідкісні й смертельні випадки, спричинені вживанням цієї спиртової речовини в сурогатних алкогольних напоях, концентрація метанолу у яких перевищує допустимі норми. Такі наслідки має як ненавмисне порушення технології дистиляції (перегонки) фруктових спиртів, так і навмисне додавання метанолу в етанол недобросовісним виробником задля здешевлення виробництва.

Як правило, для визначення наявності метанолу в рідинах використовується хроматографія. Проте це виключно лабораторний метод, тому на практиці частіше вдаються до безконтактних електромагнітних методів визначення наявності метанолу в рідинах. Серед них перспективною видається методика, базована на застосуванні так званих метаматеріалів як детекторів. При цьому контейнер з досліджуваною рідиною розташовується поблизу метаматеріалу та збуджує його резонансне поле.

Метаматеріалами називають особливий клас структур, електродинамічні властивості яких залежать не так від властивостей елементів, що їх формують, як від просторового розташування цих елементів. Такі структури, перебуваючи поблизу природних речовин (зокрема, біля контейнера з досліджуваною рідиною), можуть взаємодіяти з ними. У подібних випадках для опису відповідних взаємодій можна використовувати формули електродинаміки. Це означає, що якщо природна речовина з невідомими властивостями перебуває в електромагнітному контакті з метаматеріалом, властивості якого відомі, то ми в змозі визначити природну речовину з невідомими властивостями за допомогою реєстрації властивостей метаматеріалу, застосовуючи стандартні мікрохвильові методики та пристрої (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 7.03*).

Нещодавно фізики НАН винайшли новий алгоритм цифрового оброблення кольорового зображення.

Дослідники з Інституту фізики конденсованих систем НАН України (Львів) та Інституту фізики НАН України (Київ) винайшли новий алгоритм цифрового оброблення кольорового зображення на основі фізіологічної моделі Г'юбела.

Описаний алгоритм цифрового оброблення розкриває фізіологічний принцип колірної трансформації кожного пікселя зображення на два кольорові (з трьох базових кольорів RGB) і біле світло (W), який успішно й унікальним чином використовується на нейронному рівні системою колірного зору людини.

Суть винаходу полягає в тому, що вхідні колірні координати всіх кольорів пікселів зображення перетворюють у новий опонентний колірний простір, у якому кожен колір зображення описують двома хроматичними координатами – колірним тоном і насиченістю, а також третьою ахроматичною координатою, якою описують яскравість кольору. На основі цих даних знаходять ахроматичну координату субпікселя білого світла (W) і три координати кольорових субпікселів (R, G, B). У результаті перетворення вхідного зображення в опонентному просторі колірного зору людини формуються ідентичні кольори вхідного зображення $F_{op}(W_0, C_1, C_2) \equiv F(R, G, B)$ – при мінімальних яскравостях субпікселя білого світла (W) і кольорових субпікселів (R, G, B), що забезпечує можливість прямого виведення кольорового зображення на екрані дисплею без жодних втрат роздільної здатності та колірних характеристик вхідного зображення. Виконання тотожності кольорів, синтезованих двома моделями – Максвелла і Г'юбела, підтверджено як чисельними розрахунками колірних координат двох кольорів, так і експериментальною перевіркою на створених прототипах – LED-дисплеях (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 16.03).

Науковці Інституту органічної хімії НАН України спільно з українськими правоохоронцями розробили імітатори запаху наркотичних засобів, поширених на території нашої країни. Ці речовини успішно випробувані й уже доступні на вітчизняному ринку.

До виявлення наркотичних засобів правоохоронні органи України дедалі частіше залучають службових собак – завдяки високій чутливості їхнього нюху. Водночас застосування оригінальних наркотичних засобів у навчально-тренувальній діяльності має ряд обмежень, обумовлених передусім особливим порядком їх отримання, використання, зберігання та знищення, що значно ускладнює процедуру підготовки службових собак.

Іншим істотним недоліком оригінальних «вуличних» наркотичних засобів є нестабільність їхнього запаху, що залежить від партії та походження.

Використання оригінальних зразків наркотичних засобів доцільне під час первинної підготовки собаки в спеціальних кінологічних школах. Для подальшого регулярного тренування безпосередньо в кінологічних підрозділах, спрямованого на підтримання навичок, використовуються запахові замітники наркотичних засобів, що за одорологічними властивостями максимально наближені до оригінальних зразків, але не містять наркотичних речовин, а отже, не є наркотично активними та не потребують особливого контролю за їх використанням. Наявні замітники закордонного виробництва мають високу вартість й обмежений асортимент, що не дає змоги повністю забезпечувати (кількісно та якісно) потреби кінологічних підрозділів українських правоохоронних органів. Тобто створення вітчизняних запахових імітаторів наркотичних засобів, які мали б нижчу ціну та відповідали актуальному асортименту поширених у нашій країні «вуличних» наркотичних засобів, і повне забезпечення потреб кінологічних підрозділів правоохоронних органів України на такі замітники були надзвичайно актуальними проблемами, до розв'язання яких і взялися учені академії (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)* – 2021. – 16.03).

На сторінках газети «День» (№ 43–44) вийшла остання з чотирьох частин статті директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України академіка М. Жулинського, присвячена 150-річчю геніальної письменниці Лесі Українки.

Академік М. Жулинський зазначає: «Для Лесі Українки важливо не лише заявити про свою громадянську позицію в умовах національної неволі, але й спонукати інших зробити цей моральний вибір.

Саме з цією метою Леся Українка пише в 1910 р. драматичну поему «Бояриня» на сюжет з української історії. У цій драмі, опублікованій уже після смерті Лесі Українки, постає надзвичайно гостра і на початок ХХ ст., і на наші часи проблема переходу людини зі свідомим національним почуттям в іншу культуру. Це передусім проблема збереження національної ідентичності, втрата якої неминуче призводить до моральної катастрофи та національної зради. Леся Українка чи не в кожній своїй драмі проводить ідейним лейтмотивом кардинально важливу думку: без внутрішньої свободи не досягти свободи політичної, національної, а внутрішня свобода не сумісна з будь-якими формами компромісу, приватною вигодою, готовністю брати з рук завойовника-колонізатора «дари й ласки». (...) Боротьба за політично вільну Україну, яка є «абсолютно невольною», мислилася Лесею Українкою як боротьба за національне самоусвідомлення людини, її духовне просвітлення та визначення своєї ролі в цій боротьбі. Сама ж поетеса була

покарана долею ще й потребою важкого фізичного виживання заради продовження своєї місії національного пророка».

Наостанок літературознавець зауважує: «Відчуваючи загрозу насильницького утвердження “духовної тиранії усяких підпасків божих”, нових творців “царства справедливості і свободи”, Леся Українка присвятила себе, свою творчість боротьбі проти асиміляції національно-культурної спільноти за звільнення людини від духовного рабства та за набуття українською людиною внутрішньої свободи як запоруки виборення свободи національної, соціальної й політичної. Тому і вважала ця геніальна письменниця одними із найповажніших питань і завдань те, як “зробити Україну вже тепер політичною силою”» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 15.03).

У середині березня 2021 р. на сайті освітньої платформи «Локальна історія» було опубліковано інтерв'ю завідувача відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України доктора філологічних наук О. Бороня «Що у Шевченка під кожухом?».

В інтерв'ю вчений розповів про суперечливість та міфологізованість біографії Т. Шевченка: «Справа в тому, хто яку біографію Шевченка знає. Є масове сприйняття. Якщо говорити про академічну біографію, то ви одразу влучили в больову точку нашого шевченкознавства. Бо остання академічна біографія була видана у 1984 році. З того часу ми не спромоглися написати нову, я маю на увазі, в академічному форматі. І зараз не спроможні, бо немає в нас такого кадрового складу і моральної готовності. Хоча є альтернативні біографії – радше в жанрі життя і творчості, як у Івана Дзюби, або ось щойно з'явилася авторська популярна біографія Шевченка Станіслава Росовецького, до якої по-різному можна ставитися, але варто прочитати. Загалом сума фактів про Шевченка відома. Ми – академічне шевченкознавство – його життя знаємо непогано, навіть дуже добре, хоча крапку ставити в цьому рано, бо завжди виникають нюанси, дискусії і різночитання з приводу деяких епізодів».

О. Боронь також роздумує над тим, чи можна оцінити постать Шевченка з погляду його сучасників, хто сформував оточення поета, чи були для нього авторитети, що він читав та якими мовами.

Наостанок експерт зазначає: «Шевченко різний, головне – знати його багатоманіття. Це як знак, візуальний знак Шевченка. Для багатьох із цим творчість асоціюється, а творчість таки похмура, якщо читати суцільно. І цьому є пояснення, і не тільки обставини життєві, тут є психологічні моменти» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 15.03).

На сайтах інформаційних агентств «Деро» та «Суспільне. Новини» 13 березня 2021 р. було опубліковано коментар старшого наукового співробітника Інституту історії України НАН України кандидата історичних наук В. Крупини про Куренівську трагедію.

На думку В. Крупини, якби радянська влада встигла у 1930-х рр. втілити в життя плани щодо перетворення Бабиного Яру на корисну площу, він міг би не стати місцем трагедії. У роки війни в Бабиному Яру розстріляли близько 100 тис. осіб, дві третини з яких були євреями. Місце фактично перетворилося на братську могилу і символ винищення юдеїв Києва нацистським режимом. Після Другої світової війни в Яру планували створити пам'ятник розстріляним, але наприкінці 1940-х років від цієї ідеї відмовилися. Водночас після війни уся країна, і Київ у тому числі, потребувала відбудови, а відповідно – цегли. Біля Бабиного Яру працювали два Петровські цегляні заводи. Тепер на їхньому місці залишилися лише кар'єрні озера. Проте робота заводів гальмувалася через наявність відходів – пульпи, яку нікуди було дівати. «Це питання вирішувалося у 1950-му, – повідомляє В. Крупина. – Тоді було два варіанти. Перший – перекачування пульпи в заплаву Дніпра. А другий – складування пульпи у відрогах Бабиного Яру. Він на той час був глибоким рівчаком довжиною до 2,5 кілометрів і висотою до 50 метрів. Вмістити він міг понад 4 млн кубометрів відходів». Оскільки перекачування пульпи в Дніпро обійшлося б дорожче, а Бабин Яр і розташований ближче, і організувати перекачку пульпи туди простіше, цей проєкт можна було реалізувати, ще й вирівнявши Яр та проклавши там дорогу. Тож вибір був очевидним.

Перші дзвіночки до трагедії з'явилися ще 11–12 березня 1961 р.: вода вже тоді почала невеликими струмочками просочуватися з дамби. Проблеми з підтопленнями там були й раніше, найбільше від них страждало Подільське трамвайне депо.

Зранку 13 березня електротранспортники першими заявили про затоплення, тоді навіть було викликано дві пожежні машини для відкачування води. «Але якихось надзвичайних заходів – припинити рух транспорту, евакуювати людей з цієї території – влада не вжила, бо покладалися на усім відоме “авось”», – зазначає В. Крупина.

Уже о 9:20 греблю, що стримувала величезну кількість рідкого бруду, прорвало. Значна маса руйнувань припала на житлові будинки. За неповними підрахунками, було знищено 60 одно- і двоповерхових дерев'яних будинків, а також 10 бараків-гуртожитків. Наразі ці місця, звісно, не впізнати. Великих пошкоджень зазнали Копилівський цвинтар, дитячий садок, стадіон «Спартак», пологовий будинок та міська лікарня № 15. Така масштабна катастрофа не могла залишитися непоміченою, але радянська влада, у своїх кращих традиціях, намагалася приховати цю подію і зменшити кількість загиблих в офіційних повідомленнях. Перше повідомлення в газеті про

трагедію, яка, нагадаємо, сталася 13 березня, з'явилося аж 31 березня – у «Вечірньому Києві».

Щоб приховати масштаби трагедії померлих ховали на різних цвинтарях. Деякі джерела стверджують, що жертвам навіть змінювали дати смерті.

В. Крупина також зазначив: «Для з'ясування причин аварії було створено спеціальну комісію із фахівців, які звернулись і до проекту, і до всіх обставин аварії» (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 15.03).*

Наукові видання НАН України

Відбулася презентація видання «Слідчо-наглядові справи Т. Г. Шевченка. Корпус документів (1847–1859). Факсиміле» у двох книгах.

Над виданням працював Інститут історії України НАН України спільно з Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Центральним державним історичним архівом України та Національним музеєм Тараса Шевченка.

Обидві книги містять факсиміле збережених слідчих і наглядових справ поета, з яких понад 140 документів надруковано вперше. Відтворено також збірку Шевченка «Три літа», альбоми 1846–1850, 1848–1850 рр., понад тридцять листів до поета. Упорядкували документи і написали передмову про особливості републікації вилучених матеріалів під час арештів поета Г. Боряк та Л. Демченко.

Факсиміле документів розшифровано і відчитано в томі «Слідчо-наглядові справи Тараса Шевченка (1847–1859). Корпус документів. Метаграфовані тексти» («Арій», 2018).

Зустріч з нагоди появи видання розпочала директор Музею книги і друкарства України В. Бочковська. Вона нагадала про добру традицію вшанування імені Тараса Шевченка в стінах музею і відзначила багаторічну співпрацю Музею книги з академічними установами.

Керівник проекту, заступник директора з наукової роботи Інституту історії України член-кореспондент НАН України Г. Боряк виголосив доповідь про особливості перекладу поезії Шевченка російською мовою, який було підготовлено на запит Третього відділення під час слідства у справі «Об Украйно-Славянском обществе». Доповідач звернув увагу на неточне, а подеколи і зовсім спрощене розуміння змісту творів поета (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 16.03).*

Нещодавно на сайті освітнього порталу «КУНШТ» було опубліковано статтю старшого наукового співробітника відділу

сигнальних систем клітини Інституту молекулярної біології і генетики НАН України кандидата біологічних наук О. Скорохода про те, як спорт і фізична активність можуть допомогти в умовах пандемії, які типи фізичних навантажень потрібні та як повернутися до тренувань після COVID-19.

Учений радить «прокачати» імунну систему та зменшити рівень стресу: «Імунітет – унікальна система людського організму, що складається зі спеціалізованих клітин та різних класів білкових молекул і дає змогу протистояти мільярдам невидимих оку вірусів, бактерій, паразитів, здатних спричиняти найрізноманітніші захворювання. А крім того, імунна система знешкоджує злоякісні клітини, перешкоджаючи розвитку онкопатологій. Дослідження показують, що саме особливості імунної відповіді, робота клітинної ланки імунітету відіграють життєво важливу роль у здатності протистояти коронавірусу SARS-CoV-2, а також зумовлюють клінічні симптоми і тяжкість протікання захворювання COVID-19. Уперше стимулювальний вплив фізичних навантажень на імунну систему, підвищення опірності організму до бактерій та вірусів, учені помітили в другій половині минулого століття. Однак пізніше виявилось, що не все так просто: різна інтенсивність та рівень фізичних навантажень впливатимуть на імунітет по-різному. Саме тоді з'явилася так звана J-модель (форма літери “J” добре описує графік). Згідно з нею, малорухливий спосіб життя призводить до зменшення опірності імунної системи, помірні фізичні навантаження (60 % від максимальної інтенсивності, тривалістю до однієї години) її стимулюють, а ось занадто інтенсивні чи важкі тренування опірність імунної системи також зменшують. Отож, регулярні дозовані фізичні навантаження та уникнення перетренованості допоможуть підтримати в тонусі не тільки м'язи, а й імунну систему» (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 15.03).*

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

В Інституті електронної фізики НАН України 26–28 травня 2021 р. у форматі онлайн пройде чергова традиційна Міжнародна конференція молодих учених та аспірантів «ІЕФ-2021».

Ця конференція проводиться вже понад 20 років. Її традиційно відвідують молоді науковці не тільки з усієї України, а й Словаччини, Угорщини, Чехії, Німеччини, Італії, Франції та ін. Цьогоріч захід вперше буде проведено в онлайн-форматі, але, на думку його організаторів, це не завадить учасникам конференції отримати останню інформацію про новітні технології, обговорити актуальні проблеми, апробувати результати наукових досліджень, здійснити обмін досвідом, налагодити нові контакти.

Наукові напрями конференції:

1. Фізика електронних і атомних зіткнень.

2. Елементарні процеси в лазерах і низькотемпературній плазмі.
3. Спектроскопія атомів, молекул (у т. ч. біомолекул), кристалів і неупорядкованих систем.
4. Нанотехнології і наноструктури.
5. Технологія одержання, властивості та застосування матеріалів функціональної електроніки.
6. Ядерна фізика, радіаційна фізика і ядерна безпека, радіоекологія.
7. Теоретична фізика (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 22.03).

Науковці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України взяли участь у Міжнародній міждисциплінарній конференції «Спільні надбання в космосі».

На базі Міжнародної асоціації вивчення спільних надбань Арізонського державного університету [International Association for the Study of the Commons (IASC), Arizona State University] 24–26 лютого 2021 р. відбулася Міжнародна міждисциплінарна конференція «Спільні надбання в космосі».

У заході взяли участь учені в галузях економіки, соціології, історії та права зі США, Португалії, Франції, Люксембургу, Італії, Австралії, Греції, Польщі, Мексики, Сполученого Королівства, Канади, Індії, Філіппін та України.

На конференції було представлено 45 доповідей, поділених на 6 секцій, у межах яких на панельних дискусіях обговорено наступні теми: охорона культурної спадщини на Місяці, управління дослідженням та використанням ресурсів на Місяці, механізми розподілу космічних ресурсів, управління рухом у навколосемному, космічному просторі, еколого-правові питання захисту космічного простору та небесних тіл.

Під час конференції також розглянуто концепцію економічного управління на Місяці, яка передбачає створення спеціального органу, який би складався з 49 % урядових та 51 % неурядових представників, які збирали б внески за використання інфраструктури Місяця.

Учасники заходу обговорили Декларацію прав Місяця, в якій чітко закріплена його суб'єктність з правами, зокрема, на збереження екологічної цілісності, взаємовідносин з навколишнім середовищем Землі та живими істотами, а також право залишатися вільним від людських конфліктів чи війн небесним тілом (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 22.03).

У Львові цьогоріч відбудеться «Міжнародна конференція молодих науковців з матеріалознавства та інженерії поверхні» (International Young Scientists Conference on Material Science and Surface Engineering).

Конференція розпочнеться 22 вересня і триватиме до 24 вересня. Організатором виступає Рада молодих науковців і спеціалістів Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України.

Метою цього заходу є підтримка молодих науковців і спеціалістів із наукових установ та закладів вищої освіти України для підвищення їхнього наукового рівня й для обміну ідеями та підходами, а також апробація нових наукових результатів, набуття досвіду публічного викладу і захисту основних положень роботи.

Програма конференції передбачає секційні усні виступи, онлайн- та офлайн-доповіді, що охоплюють такі напрями наукових досліджень:

- механіка руйнування та міцність матеріалів; захист матеріалів від корозії;
- сучасні проблеми матеріалознавства; інформаційні та діагностичні системи.

Для участі в конференції необхідно до 31 травня зареєструватися та подати електронний варіант доповіді англійською мовою. Зразок оформлення тез доповіді та реєстраційну форму розміщено на вебсторінці конференції: www.ipm.lviv.ua/msse2021 (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 17.03*).

Міжнародна наукова конференція, присвячена Дню Чорного моря «Морські екосистеми: дослідження та інновації», відбудеться 27–29 жовтня 2021 р.

Організатори: Національна академія наук України, ДУ «Інститут морської біології НАН України», Комісія із захисту Чорного моря від забруднення.

Наукові напрями конференції:

1. Морські екосистеми: оцінка, тренди, прогноз.
2. Біологічне різноманіття. Інвазійні процеси.
3. Морські ресурси. Біотехнології. Стратегія блакитного розвитку.
4. Морське забруднення: джерела та рішення.
5. Морські природоохоронні акваторії. Екологічний менеджмент.
6. Моніторинг. Стандарти європейських директив.
7. Інформаційні технології.

Конференція проводитиметься в режимі онлайн на платформі Zoom.

Робочі мови конференції: українська, англійська.

Усім бажаючим приєднатися до роботи конференції потрібно до 31 березня заповнити реєстраційну форму учасника.

Зареєстрованим учасникам конференції буде відправлене підтвердження на їхню електронну адресу не пізніше 10 квітня. У разі відсутності підтвердження, будь ласка, зв'яжіться з оргкомітетом.

Тези об'ємом до однієї сторінки (3500 знаків) повинні бути надіслані до 21 травня 2021 р.

Уся додаткова інформація буде надана в наступному інформаційному листі (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 15.03*).

Здобутки української археології

Із доповіді «Про результати унікального масштабного археологічного дослідження селітроварного майдану, проведеного науковцями НДЦ «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України поблизу міста Кобеляки на Полтавщині».

Новий промисел – видобуток селітри – чотири століття тому набирив обертів і на Лівобережній Україні. Територію, де її добували, називають майданами. Їх облаштовували на місцях давніх курганів.

Українські селітроварні майдани, де добували сировину для пороху, досі залишаються маловивченими і зберігають чимало таємниць.

На Полтавщині у 2019–2020 рр. перед реконструкцією ділянки траси Дніпро – Решетилівка науковцям НДЦ «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України пощастило повністю дослідити такий комплекс XVII ст.

Розкопки відбувались у межах досліджень, що передували реконструкції дороги Дніпро – Решетилівка на Полтавщині, на замовлення Служби автомобільних доріг у Полтавській області.

Докладно про один із перших українських досліджених майданів, побут селітроварів, їхні знаряддя праці та ще багато цікавого – в матеріалі керівника цього проекту, молодшого наукового співробітника Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України Б. Сала «Біле золото Полтавщини».

З повним текстом доповіді можна ознайомитися тут: http://ras.gov.ua.tilda.ws/bilezolotopoltavshchyny?fbclid=IwAR2PxDqrgEFG0ZcTsynw_KcL8ckKNhf6amX6nIdbpbNXjvzz_jqX1i0TqWTo (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 12.03*).

Археологи Національної академії наук України дослідили середмістя Черкас.

Черкаська археологічна експедиція Інституту археології НАН України (керівник – старший науковий співробітник відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України кандидат історичних наук Д. Куштан) у 2020 р. проводила науково-рятівні археологічні дослідження на території Черкас.

Останні масштабні розкопки в місті проводилися майже два десятиліття тому. І ось, нарешті, минулого року з'явилася можливість здійснити такі досліджень на пам'ятках, розташованих у середмісті –

могильнику Черкаси-Центр, а також замчищі та посаді пізньосередньовічного часу.

Черкаська експедиція в 2020 р. отримала нові важливі матеріали для вивчення передісторії та ранньої історії Черкас. Зокрема, вдалось уточнити межі поширення культурного шару окремих археологічних пам'яток у межах міста та отримати унікальні археологічні матеріали. Особливо важливими є результати археологічних досліджень, одержані під час розкопок у районі Дзеленьгори, де розташовувався найперший («литовський») Черкаський замок. Вони не лише дають нам уявлення про перші століття існування міста, а й укотре доводять хибність офіційної «дати» заснування Черкас – 1286 р. Насправді ж, як підтверджують археологічні знахідки, місто постало на століття пізніше: не раніше другої половини – кінця XIV ст., після битви на Синіх Водах (1362 р.) (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 11.03).

Після нетривалої перерви Білгород-Тірська експедиція Інституту археології НАН України під керівництвом наукового співробітника відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я кандидата історичних наук О. Савельєва у 2020 р. продовжила археологічні дослідження на пам'ятці національного значення Тіра-Білгород.

Роботи відбувалися спільно з Південноукраїнським національним педагогічним університетом ім. К. Д. Ушинського. Розкопкам, які проводилися на території першого (Цивільного) двору середньовічної Аккерманської фортеці, передувала масштабна георадарна розвідка. У цілому було відскановано 10 різних за розмірами і локалізацією ділянок в межах фортечних дворів загальною площею близько 6000 кв. м.

Поблизу башти № 16 Цивільного двору середньовічного оборонного комплексу також було проведено георадарне сканування на доволі великій площі, що примикає до стін фортеці. Найбільш перспективною з погляду відкриття об'єктів, що можуть відноситися до античної фортифікаційної системи, виявилася ділянка, що поєднує в собі систему аномалій, витягнутих за віссю Пв-Пд майже перпендикулярно лінії куртин Цивільного двору в цьому місці. Вони поєднувались із двома «плямами» правильної квадратної в плані форми, які були інтерпретовані спочатку як залишки оборонних веж античної Тіри.

Територія, де було закладено розкоп (РК-11), раніше ніколи не досліджувалась. Площа розкопу склала понад 100 кв. м. Досягнута глибина на більшій частині сягала біля 2 м. Було відкрито ряд об'єктів, які відносяться до різних часів. Вони частково перекривали один одного, що є характерною особливістю цієї пам'ятки. Таким чином, були частково відкриті турецькі казарми XVIII ст., які мають велику площу (георадарне сканування показало їх розповсюдження на схід від розкопу), повністю в плані велике турецьке приміщення XVI ст., можливо, житлового

призначення, фрагмент вулиці римського часу та фрагмент, вірогідно, античної оборонної стіни. Останнє дає можливість попередньо говорити про південно-західну межу Тіри та спадкоємність на цій ділянці Аккерманської фортеці античної та середньовічної оборонної ліній, а також демонструє безумовну необхідність і перспективність подальшого дослідження в цій частині пам'ятки *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 17.03).*

Інноваційні розробки та технології

У Центрі інноваційних медичних технологій НАН України розробляються та впроваджуються інноваційні методи хірургічного лікування цукрового діабету та ожиріння.

Найбільш розповсюдженою метаболічною операцією для пацієнтів із цукровим діабетом 2-го типу та ожирінням є рукавна резекція шлунку. Все більшого поширення ця операція набуває і в нашій країні.

Перша в Україні однопортова рукавна резекція шлунку була виконана в Центрі інноваційних медичних технологій НАН України в березні 2019 р. Наразі ця ексклюзивна в нашій країні операція включена вже до арсеналу повсякденних методик Відділу малоінвазивної хірургії на чолі з директором Центру – доктором медичних наук І. Тодуровим.

За своїми позитивними результатами малоінвазивна лапароскопічна хірургія не лише не поступається відкритій хірургії, а й значно випереджає її. Кожен розріз живота несе потенційні ризики, пов'язані з виникненням кровотечі, інфекційними ускладненнями зі сторони троакарних ран, кишковою непрохідністю на тлі розвитку злукового процесу черевної порожнини, ятрогенним пошкодженням внутрішніх органів тощо. Саме тому логічним розвитком лапароскопічних технологій є зменшення кількості необхідних проколів для виконання оперативного втручання, що в кінцевому результаті привело до виникнення однопортового доступу – операцій через один прокол.

Зменшення післяопераційного болю та ускладнень зі сторони рани, зменшення утворення спайок у черевній порожнині, скорочення термінів перебування в стаціонарі зі зменшенням витрат на медичну допомогу, швидке відновлення працездатності та косметичний ефект – беззаперечні переваги однопортової лапароскопічної хірургії.

У подальшому співробітники відділу планують продовжувати розробку, імплементацію та оптимізацію інноваційних методів хірургічного лікування в Центрі інноваційних медичних технологій НАН України *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 17.03).*

На сайті газети Кабінету Міністрів України «Урядовий кур'єр» у березні 2021 р. було опубліковано статтю директора Інституту сцинтиляційних матеріалів академіка Б. Гриньова, присвячену новому підходу в біомедичній галузі.

Останніми роками, коли йдеться про проблеми лікування окремих захворювань, найчастіше онкологічних, можна почути термін «тераностика». Ідеться про цілком новий підхід, коли в одному лікарському засобі поєднано терапевтичну та діагностичну складові. Надзвичайно важлива роль у створенні нових тераностичних лікарських засобів належить наноматеріалам, тобто матеріалам з розмірами від 1 до 100 нм (1 нм = 10^{-9} м). Через їх застосування в біомедичній галузі навіть з'явився термін «наномедицина».

Прогрес у нанотехнологіях, що спостерігаємо у світі, забезпечує стрімкий розвиток цієї галузі й дає змогу розглядати тераностіку не як невідоме майбутнє, а як сьогоднішнє. В Україні, попри проблеми з фінансуванням науки, існують наукові колективи, здатні працювати на високому рівні в галузі створення наноматеріалів для тераностіки. Наприклад, у Харкові, в Інституті сцинтиляційних матеріалів НАН України існує та плідно працює відділ наноструктурних матеріалів, якому присвоєно почесне ім'я його засновника професора Ю. Малюкіна. Треба віддати належне цій людині, ученому з великої літери, який ще до початку широкого попиту на дослідження та використання наноматеріалів усвідомив перспективність їх застосування саме в біомедичній галузі. Професор Малюкін, який, на жаль, передчасно пішов із життя, створив в інституті унікальний науковий колектив, що поєднує висококваліфікованих спеціалістів у галузях фізики, хімії та біології. Нині відділом керує його учениця – доктор фізико-математичних наук професор С. Єфімова, все наукове життя якої пов'язано зі створенням та дослідженням наноматеріалів біомедичного призначення.

У відділі синтезують та досліджують широке коло багатофункціональних наноматеріалів, перспективних для застосування в наномедицині та тераностіці. По-перше, ці наноматеріали люмінесцентні, тобто вони можуть інтенсивно випромінювати світло під дією лазера чи іншого джерела. Це дає змогу розглядати їх як діагностичний засіб, здатний візуалізувати біологічні об'єкти, наприклад, пухлину. По-друге, їх можна використати як наноконтейнери, які можуть доставити лікарський засіб всередину клітини. Наприклад, у світі активно використовують як наноконтейнери ліпосоми – крапельки рідини нанометрового розміру, оточені ліпідними мембранами. Мембрану ліпосом зазвичай формують з ліпідів, які входять до складу мембран клітин, тому ліпосоми досить ефективно взаємодіють з клітинами і можуть доставляти до них різні речовини, зокрема ліки, які вводять у рідину чи ліпідний шар. Саме так було створено РНК-вакцини від COVID-19 компаніями Pfizer та Moderna. Але

простежити за безпосередньою взаємодією ліпосом із клітиною та виведенням із ліпосом ліків – непросто завдання. Його розв'язала група професора С. Єфімової на сучасному світовому рівні. Було запропоновано методику мічення ліпосом люмінесцентними барвниками, яка дала змогу спільно з фахівцями з Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України спостерігати взаємодію ліпосом з окремими клітинами раку молочної залози в динаміці, тобто в реальному часі, й виявити важливі закономірності (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 11.03).

Українські фізики долучилися до відкриття нової елементарної частинки – оддерона.

У березні цього року відомий фізичний журнал «CERN Courier» (видається Європейським центром ядерних досліджень, що у Швейцарії) опублікував статтю «Odderon discovered», у якій заявлено про відкриття нової елементарної частинки – оддерона. У статті аналізуються дані, отримані під час експериментів на двох колайдерах (прискорювачах частинок), а саме – порівнюються дані зіткнень протонів із протонами, отримані на Великому адронному колайдері в CERN, із даними зіткнень протонів з антипротонами, отриманими на колайдері Теватрон у Fermilab (Національній прискорювальній лабораторії ім. Енріко Фермі, США).

Таке порівняння є важливим, оскільки проливає світло на властивості однієї з фундаментальних взаємодій. Насправді нині вважається, що існує чотири типи фундаментальної взаємодії між об'єктами у Всесвіті – електромагнітна, слабка, сильна та гравітаційна. На масштабах, менших за атомне ядро, домінують сильні взаємодії, але до них здатні не всі частинки, а лише, так звані, адрони, до яких належать протон і антипротон. На адронних колайдерах у зіткненнях протонів та антипротонів, прискорених до великих швидкостей, досліджують властивості саме сильних взаємодій.

За сучасними уявленнями, адрони взаємодіють, обмінюючись двома віртуальними частинками – помероном та оддероном. Померон дає один і той же внесок в інтенсивності взаємодій як протонів із протонами, так і протонів з антипротонами, тоді як внески від оддерона є протилежними. Існування померона було експериментальним фактом на відміну від оддерона, який досі залишався суто теоретичним передбаченням, зробленим у 1973 р. французьким фізиком румунського походження професором Б. Ніколеску (нині Почесний президент Міжнародного центру міждисциплінарних досліджень у Парижі) (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 22.03).

Біотехнології

У статті старшого наукового співробітника відділу музеології Національного науково-природничого музею НАН України кандидата біологічних наук І. Загороднюка наведено результати розвідки щодо раннього київського періоду діяльності видатного генетика і зоолога, всесвітньо відомого еволюційного біолога Ф. Добржанського (Джерело: журнал «Вісник НАН України», № 2, 2021 р.).

Київський період, який тривав з 1909 до 1924 р. і охоплював навчання в Першій київській гімназії та Університеті святого Володимира, роботу на кафедрі зоології Київської політехніки та в Зоологічному музеї (зоологічному кабінеті) Всеукраїнської академії наук (ВУАН), був ключовим у формуванні наукових інтересів ученого.

Нарис підготовлено з урахуванням численних уточнень і виправлених помилок, накопичених у різних джерелах, зокрема щодо дат, місць перебування та роботи, назв установ та організацій тощо. Проаналізовано особливості діяльності Ф. Добржанського в Українському науковому товаристві, на кафедрі зоології Київської політехніки та в Зоологічному музеї ВУАН. Наведено відомості про тематику його наукових публікацій та доповідей, зібрані ним колекції, проаналізовано мотиви подальшої зміни місця роботи і від'їзду науковця спочатку до Петербурга, а потім до США (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 10.03*).

У залі засідань Президії Національної академії наук України (Київ, вул. Володимирська, 54, II поверх) 12 березня 2021 р. відбулися XXXI читання академіка В. Вернадського «Розвиток біосферних ідей В. І. Вернадського в сучасних науках про життя».

Програма заходу включала такі події:

1. Вступне слово А. Загороднього, президента НАН України, академіка НАН України.

2. Вручення Золотої медалі ім. В. І. Вернадського Національної академії наук України за 2019 р. Зі словом-відповіддю виступили лауреати: Л. Анатичук, директор Інституту термоелектрики НАН України та МОН України, академік НАН України; Ю. Гринь, директор Інституту хімічної фізики твердих тіл Товариства Макса Планка (Дрезден, ФРН), професор.

3. Біогеохімічні аспекти формування криогенних ґрунтів. З повідомленням виступила Н. Заїменко, директорка Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, член-кореспондент НАН України.

4. Психолого-педагогічна концепція ноосферної освіти. Про її особливості наголосив у своєму виступі О. Вознюк, доктор педагогічних наук, професор Житомирського державного університету ім. І. Франка

5. Четверть століття з іменем В. І. Вернадського: екологічні та біологічні дослідження на українській антарктичній станції «Академік Вернадський». Про здобутки українських учених повідомив Є. Дикий, кандидат біологічних наук, директор Національного антарктичного наукового центру.

6. Стан і проблеми відновлення історичної садиби академіка В. І. Вернадського на Бутовій горі на Полтавщині. Про це поінформував колега В. Губарь, кандидат архітектури, професор кафедри архітектури Приазовського державного технічного університету, засновник і експрезидент Благодійного фонду В. І. Вернадського (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 12.03).

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів

У режимі зюот-конференції 16 березня 2021 р. відбулося засідання комісії по роботі з науковою молоддю НАН України.

Уже традиційно на ньому були присутні члени Ради молодих вчених НАН України. Головував на засіданні голова комісії, президент НАН України академік А. Загородній.

Комісія підбила підсумки діяльності за 2020 р. та заслухала звіт Ради молодих вчених НАН України за минулий рік (звітував голова ради О. Волков).

Також розглянуто результати роботи експертних комісій при секціях НАН України щодо переможців конкурсу за грантами НАН України, які отримують молодіжні дослідницькі лабораторії / групи для проведення досліджень за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки в 2021–2022 рр.

З усіх питань були прийняті відповідні рішення, які будуть подані на затвердження Президії НАН України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 18.03).

На початку березня 2021 р. на сайті освітньої платформи «КУНШТ» було опубліковано інтерв'ю директора Національного центру «Мала академія наук України» кандидата філософських наук О. Лісового про принципи роботи Малої академії наук (МАН) України.

О. Лісовий повідомив про останній проєкт МАН України «Музей Науки»: «Ініціатива була досить давня. Цю ініціативу реалізувала наша проєктна команда завдяки своїй упертості. Власне, це Станіслав Довгий, президент Малої академії наук, з цією ідеєю носився роками, відвідував світові музеї науки. Якось учергове повернувся захоплений і сказав: «Ну все, треба зробити музей науки в Києві. Хоч би що там було, ми його зробимо!»

Першу серйозну підтримку ми отримали від міністерки освіти Лілії Гриневич. Вона ж мобілізувала підтримку прем'єра, і були виділені перші

кошти. Це багатотраждальний проєкт. Він повинен був відкритися в усім відомій “тарілці” в Києві на вулиці Антоновича, на Либідській площі. Паралельно Євген Мушкін мав ініціативу комерційного музею науки на ВДНГ. Ми також були долучені до обговорення цієї ідеї. Але тоді ми скептично до цього поставилися, бо знали, що такі речі дуже рідко бувають прибутковими. У світі прецедентів успішної комерціалізації музеїв ледве набереться з десятків. Ремонт, заміна експозицій, постійна експозиційна ротація, обладнання, персонал, приміщення – це дуже дороге задоволення. Тому проєкт на ВДНГ не реалізувався, як і на «тарілці». (...) Якщо правильно інтерпретувати те, що дитина бачить на інтерактивному експонаті, це змінює світоглядну базу. І коли та чи інша тема вивчається в школі, абстрактні формули й пояснення дуже швидко асоціюються з практичними навичками, які дитина отримала під час відвідування Музею науки. Ми з командою знаємо на практиці, що музеї науки самі по собі не працюють. Проводячи маркетингові дослідження, фахівці, як правило, для розрахунків беруть за основу аналогічний об’єкт, як-от аквапарк. Там і вартість квитка приблизно така сама, і відвідуваність, і пропускна спроможність. Але якщо ми хочемо результатів в олімпійському спорті, то не будемо аквапарк. Ми будемо басейни, вишки для всіх видів водного спорту. Аквапарк не дає результатів для великого спорту, якщо поряд немає басейну. Аналогічно і Музей науки. Якщо такий самий простір створюється в комплексі з гуртками, секціями, лабораторіями, тренінговими центрами для вчителів, можливостями для проєктної діяльності підлітків, тоді це має сенс. А сам Музей науки найперше про те, щоб зачепити, зацікавити, викликати здивування. Перший контакт дитини з наукою! Коли інтерпретатор, який працює на тому чи іншому експонаті, бачить це здивування, він спрямовує дитину пізнавати далі, «розпаковує» інтерес, втягує в системну діяльність. “Хоч би раз на тиждень прийди в гурток, у секцію, ми пояснимо тобі, що це за феномен, ми разом з тобою вивчимо його”. У цьому специфіка роботи інтерпретатора, як ми його називаємо. Ми повернули цю стару назву, яку використовував ще Оппенгеймер, творець музею науки *Laboratorium* у Сан-Франциско. Він ввів цей термін, а потім все потихеньку звелось до аніматорів. Сьогодні в музеях Європи здебільшого саме аніматори, які розважають. Ми ж хочемо не погратися, а разом з дитиною спробувати розібратися у феномені. Ми набрали профільну молодь: студентів та аспірантів ЗВО – хто фізик, хто біолог, хто історик. І це працює! Вони не є експертами, які знають усе. Дитина, яка ставить запитання, повинна отримати не відповідь, а інструменти пошуку. Тобто? ви не гугл, ви така собі шафа з цілою купою інструментів. Інструменти когнітивні: подумаймо, пошукаймо, розгляньмо; запропонуй гіпотезу; на тому експонаті є відповідь, пошукай. І тоді дитина активно починає освоювати ці речі. Вона пройшла шлях самостійно, ми лишень спрямували її. Власне, це завдання інтерпретатора, і це завдання Музею науки. Але якщо дитина зачепилася, дуже важливо, щоб вона далі щось робила. Важливо створити вертикаль: дитячу наукову студію, гурток, секцію,

лабораторію, літню школу» (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 11.03).*

Наука і влада

Відбулася зустріч президента НАН України академіка А. Загороднього з Прем'єр-міністром України Д. Шмигалем.

Під час зустрічі 16 березня 2021 р. академік А. Загородній поінформував Д. Шмигала про заходи та результати роботи з реформування Національної академії наук України, серед яких внесення змін до Статуту НАН України, інвентаризація майнових і земельних активів академії, заходи для підтримки наукової молоді, запровадження нових принципів розподілу фінансування, реорганізації установ тощо.

Також очільник академії проінформував Прем'єр-міністра України про досягнення вчених НАН України в найрізноманітніших галузях науки. Зокрема, він розповів про внесок українських фізиків у відкриття нової частинки – оддерона, зроблене в Європейській організації з ядерних досліджень (ЦЕРН) та описане у статті «Odderon discovered» у березневому випуску наукового журналу CERN Courier (<https://cerncourier.com/a/odderon-discovered>). Це відкриття є принциповим для розуміння фундаментальних взаємодій.

Крім того, було обговорено питання залучення науковців НАН України до науково-технічного супроводу атомної енергетики та реалізації довгострокової державної економічної програми розвитку атомної енергетики та Енергетичної стратегії України на період до 2035 року.

Окрему увагу Президент НАН України звернув на ситуацію з новою редакцією Українського правопису. Він зазначив, що фахівці НАН України глибоко стурбовані рішенням Окружного адміністративного суду про визнання нечинною нової редакції правопису та в межах своєї компетенції готові надати допомогу Кабінету Міністрів України під час підготовки оскарження цього судового рішення; також академія продовжує послугоуватися чинним правописом.

Також під час розмови академік А. Загородній звернувся до Д. Шмигала з обґрунтуванням збільшення бюджетного фінансування НАН України на 2021 р., зокрема для забезпечення 100-відсоткової зайнятості науковців академії та підтримки започаткованої реформи розподілу бюджетного фінансування між науковими установами (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 11.03).*

До уваги держслужбовця

А. Головащук, мол. наук. співроб. НБУВ

О. Дуднік, ст. наук. співроб. НБУВ

Українська революція 1917–1921 рр. у довідково-бібліографічних виданнях

У квітні 1992 р. Президія Верховної Ради України вперше схвалила постанову «Про відзначення 75-річчя Української демократичної революції 1917–1918 років», але після того упродовж 25 років незалежності України ця доленосна в історії українського народу подія залишалася за рамками офіційної державної політики національної пам'яті України.

Поглиблення демократичних процесів, що розпочалися в нашій державі після підписання Договору про асоціацію з Європейським Союзом (2015 р.), а також зовнішня агресія проти України з боку Росії (з 2014 р.) змусили громадськість, керівництво держави та дослідників знову звернути свою увагу на події столітньої давності, глибше переосмислюючи їхню суть і значення для суверенної України. З 2017 р. відзначення 100-річчя «Української революції 1917–1921 рр.» здійснюється на державному рівні. Ця подія стала основою офіційної політики національної пам'яті української держави та одним з ключових елементів об'єднання українського народу, формування його національної свідомості та ідентичності. Проте зберігається багатозначне трактування тих подій, їх назв як і неоднозначне ставлення до їх учасників – відомих і маловідомих діячів революційної доби.

Запропонована виставка літератури містить як рідкісні та невідомі в Україні, так і нові бібліографічні й довідкові видання, що присвячені різним подіям Української революції і національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 рр., а також визначним діячам, героям тих часів. Сподіваємося, що ознайомлення з нею допоможе дослідникам і широким колам читачів відкрити для себе нові сторінки в історії революційно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 рр., а головне – оцінити їх з погляду національної історії українського народу, відновлення його державності, а не класової боротьби різних соціальних верств населення.

Електронна виставка складається з трьох розділів: I. Бібліографічні видання; II. Довідники та збірники документів і матеріалів; III. Персональні покажчики.

Перші два розділи укладені за хронологічним принципом, а третій – за абеткою. До окремих бібліографічних записів подано уточнюючі анотації.

Бібліографічні видання

1. Ріпецький С. Бібліографія джерел до історії Українських Січових Стрільців / С. Ріпецький ; Братство Українських Січових Стрільців, Істор.-арх. коміс. - Нью-Йорк : Видавнича Комісія Братства УСС, 1965. – 115 с.

Видання містить матеріали про участь Українських Січових Стрільців у Першій світовій війні (1914–1918 рр.) та революційно-визвольній боротьбі українського народу 1917–1923 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Вс33713

Шифр зберігання ВНБІ: Т3(4УКР) я1 Р53

2. Архівна і бібліотечна справа доби визвольних змагань в Україні (1917–1921 рр.) : кат. кн. вист. / Укр. держ. н.-д. ін-т архів. справи та документознавства, Держ. іст. б-ка України ; упоряд.: Л. Ястремська, М. Лук'яненко, З. Мусіна. – Київ, 1997. – 58 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва583896

Шифр зберігання ВНБІ: Ч733(4УКР) я1 А87

3. Українська Центральна Рада: сторінки історії : бібліогр. покажч. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; склад. : Т. О. Сосновська, Л. Ф. Бондаренко, В. М. Созонова ; наук. ред. М. О. Малиновський. – Харків, 1999. – 102 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва597964

Шифр зберігання ВНБІ: Т3)4УКР) я1 У45

4. Державотворення та національна ідея України : бібліогр. покажч. / Упр. культури Миколаїв. облдержадмін, Держ. обл. універс. наук. б-ка ім. О. Гмирьова ; склад.: А. Г. Вінницька, Є. В. Руденко, Т. С. Астапенко [та ін.] ; ред. Л. М. Голубенко. – Миколаїв : Варт, 2001. – 24 с.

Посібник містить матеріали, що висвітлюють історію зародження й реалізацію державотворчих процесів на українських землях, зокрема, й під час Революції та визвольної боротьби 1917–1921 рр., а також літературу про відомих учасників тих подій.

Шифр зберігання НБУВ: Р95367

Шифр зберігання ВНБІ: Т5(4УКР) я1 Д36

5. Українська революція і державність (1917–1920 рр.) : наук.-бібліогр. вид. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: О. С. Онищенко (голова), Л. В. Бєляєва, А. Г. Бровкін [та ін.] ; уклад.: А. Л. Панова, В. Ф. Солдатенко, Л. В. Бєляєва [та ін.] ; наук. ред. В. Ю. Омельчук. – Київ, 2001. – 816 с.

Шифр зберігання НБУВ: Вс35204

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР) я1 У45

6. Кучабський В. Золоті ворота. Історія Січових Стрільців. 1917–1919 / В. Кучабський, М. Безручко, Є. Коновалець ; Наук. т-во ім. Шевченка ; ред. і передм. Олега Романіва. – Львів ; Рочестер, 2004. – 395 с. : іл. – (Українознавча бібліотека НТШ ; число 17).

Книга містить бібліографічний список літератури з історії Українських Січових Стрільців.

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)6 я1 З–80

7. Політичні репресії в Україні (1917–1980 рр.) : бібліогр. покажч. / НАН України, Голов. ред. кол. наук.-документ. серії книг «Реабілітовані історією», Від. розробки архівів ВУНК-ДПУ-НКВС-КДБ ; упоряд.: С. Калитко, О. Рубльов, Р. Подкур, Л. Шевченко ; авт. вступ. статей: С. Білокінь, Р. Подкур, О. Рубльов. – Київ ; Житомир : «Полісся», 2007. – 455 с.

Посібник містить чимало документів і матеріалів, що розкривають терор і репресії більшовиків під час Української революції і національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва696140

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)6 я1 П50

8. Репресії в Україні (1917–1990 рр.) : наук.-допоміж. бібліогр. покажч. / Нац. парламент. б-ка України ; авт.-упоряд.: Є. К. Бабиц, В. В. Патока. – Київ : Смолоскип, 2007. – 519 с.

Покажчик містить матеріали і документи, в яких висвітлюється червоний і білий терор та репресії під час подій Української революції 1917–1921 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва696796

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)6 я1 Р41

9. Савченко І. Українські нотні видання 1917–1923 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : наук. кат. / І. Савченко ; ред. кол. О. С. Онищенко (голова), Л. А. Дубровіна, В. Ю. Омельчук [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2007. – 384 с. – (З історії музичної спадщини України).

Посібник містить музичні твори написані в революційну добу представниками різних політичних сил, зокрема націоналістичних.

Шифр зберігання НБУВ: Вс58613

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)5 я1 С13

10. Національно-визвольний повстанський рух в Україні наприкінці 1920–1921 рр. : анот. покажч. : справа «Петлюрівські отамани» / НАН України, Ін-т історії України, Ін-т україн. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського [та ін.] ; упоряд.: В. М. Василенко, В. М. Даниленко. – Київ, 2011. – 223 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва751679

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)61 я1 Н35

11. Великочий В. Велика Східноєвропейська революція, Перша світова війна і Галичина (Українська історіографія суспільно-політичних процесів. Бібліографія) : бібліогр. довід. / В. Великочий ; М - во освіти і науки України, Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, Івано-Франк. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України. – Івано-Франківськ : Видав. Кушнір Г. М., 2014. – 180 с.

Література бібліографічного довідника охоплює події періоду 1914–1920 рр. на західноукраїнських землях, включно з Листопадовою революцією 1918 р. та наступною національно-визвольною боротьбою українського народу, насамперед з Польщею та більшовицькою Росією.

Шифр зберігання НБУВ: Вс58613

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)5 я1 В27

12. Черкащина у вогні революції 1917–1921 років : бібліогр. покажч. / Департамент культури та взаємозв'язків з громадськістю Черкас. облдержадмін., Комунал. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Т. Шевченка» Черкас. облради ; уклад.: Л. Т. Демченко, Н. В. Адешелідзе ; авт. передм. та наук. ред. В. М. Мельниченко. – Черкаси : ОУНБ ім. Т. Шевченка, 2017. – 75 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва817709

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР-ЧЕК)61 я1Ч-48

13. Буковинському вічу – 100 років (1918–2018) : бібліогр. покажч. / автор-уклад.: І. Рудько, О. Гаврилюк ; Упр. культури Чернів. облдержадмін., Держ. архів. Чернів. обл., Чернів. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Івасюка. – Чернівці : Букрек, 2018. – 128 с. : іл., фот.

Посібник містить літературу, що розкриває процес ухвалення Буковинським вічем 1918 р. рішення про входження Північної Буковини до складу Західноукраїнської республіки (ЗУНР) та наступну їх Злуку з Української Народною Республікою, яка була проголошена Української Центральною Радою в Києві.

Шифр зберігання НБУВ: Вс58613

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР) я1 Б90

14. Україна, народжена революціями : іст.-бібліогр. матеріали / уклад. В. І. Вовк ; передм. Л. Копан ; ред.: С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич ; Держ. б-ка України для юнацтва. – Київ, 2018. – 110 с.

У посібнику представлена література, в якій простежується визвольно-революційна боротьба в Україні з середини ХІХ ст. до нинішнього часу. Значна частина матеріалів присвячена історичним паралелям та аналогії двох революцій: 1917–1921 рр. та 2013–2014 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва837835

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР) я1 У45

II. Довідники та збірники документів і матеріалів

15. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів [та ін.]. – 4-те вид., змін. і доп. – Львів : Світ, 1992. – 702 с.

У виданні більша частина матеріалів присвячена розбудові українських збройних сил у революційно-визвольний період 1917–1923 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Вс29505

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР) я2 І-90

16. Українська Центральна Рада : док. і матеріали : у 2 т. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко, Ю. М. Гамрецький [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій, В. Ф. Верстюк, Ю. М. Гамрецький ; НАН України, Ін-т історії України. – К. : Наук. думка, 1996 . – (Пам'ятки історії України. Сер. V. Джерела новітньої історії).

Т. 1 : 4 березня – 9 грудня 1917 р. – 589 с.

Т. 2 : 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. – 422 с.

Шифр зберігання НБУВ: В341062/1–2

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)61 я2 У45

17. Верстюк В. Діячі Української Центральної Ради : бібліогр. довід. / В. Верстюк, Т. Осташко ; НАН України, Укр. міжнар. ком. з питань науки і культури. – Київ, 1998. – 255 с.

Шифр зберігання НБУВ: Вс32541

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)6 д я2 В35

18. Чабан М. Діячі Січеславської «Просвіти» (1905–1921) : біобібліогр. слов. : близько 670 імен / М. Чабан ; Наукове т-во ім. Т. Г. Шевченка. Дніпропетр. від-ня. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2002. – 535 с. : іл.

Посібник містить чимало літератури про діячів революційно-визвольної доби 1917–1921 рр., зокрема Н. Дорошенко, Ю. Павловського та ін.

Шифр зберігання НБУВ: Вє37347

Шифр зберігання ВНБІ: Ч71(4УКР) д я2 Ч–1

19. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921) : [біогр. довід.] / Я. Тинченко. – К. : Темпора, 2007.

Кн. 1. – 2007. – 535 с.: іл.

Шифр зберігання НБУВ: С10731/1

Шифр зберігання ВНБІ: Т3(4УКР)6 д я2 Т42

20. Коваль Р. «Подєбрадський полк» Армії УНР : до історії Укр. січ. стрільців, Богдан. та Гордієнк. полків військ Центр. Ради, 1-ї Сірої, 1-ї Запоріз., 2-ї Волин., 3-ї Заліз., 4-ї Київ., 5-ї Херсон. та 1-ї Кулемет. дивізій Армії УНР, Галиц. армії, Вільного козацтва, повстан.-партизан. руху, Запоріз. Січі Юхима Божка, Окр. чорномор. коша військ Директорії, Легії укр. націоналістів, УВО, ОУН, Карпат. Січі та дивізії «Галичина» / Роман Коваль, Віктор Моренець. - Київ : Іст. клуб «Холодний Яр», «Український пріоритет», 2015. – (Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр»).

Т. 1, кн. 1. – 2015. – 374 с. : іл. – (Серія «Видатні українці» ; кн. 5).

Шифр зберігання НБУВ: В357875/1

Шифр зберігання ВНБІ: Т3(4УКР)61 д я2 К56

21. Коваль Р. «Подєбрадський полк» Армії УНР : до історії Укр. січ. стрільців, Богдан. та Гордієнк. полків військ Центр. Ради, 1-ї Сірої, 1-ї Синьої, 1-ї Запороз., 2-ї Волин., 3-ї Заліз., 4-ї Київ., 5-ї Херсон., та 1-ї Кулемет. дивізій Армії УНР, Галиц. Армії, Вільного козацтва, повстан.- партизан. Руху, Запороз. Січі Юхима Божка, Окрем. чорномор. Коша військ Директорії, Легії укр. націоналістів, УВО, ОУН, Карпат. Січі та дивізії «Галичина» / Роман Коваль, Віктор Моренець. – Київ : Іст. клуб «Холодний Яр», 2015. – (Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр»).

Т. 2 : К-Р : біогр. зб. / Роман Коваль, Віктор Моренець, Юрій Юзич. – Київ : Орієнтир, 2017. – 375 с. : фот. – (Серія «Видатні українці» ; кн. 8).

У двох томах довідкового видання вміщено сотні біографій патріотів-воєнків регулярних та іррегулярних українських збройних формацій, які брали участь у Першій світовій війні та національно-визвольній боротьбі українського народу 1917–1921 рр., а після їх завершення емігрували і навчалися в Українській господарській академії (УГА) в Подєбрадах (Чехословаччина, 1922–1935). Закінчивши навчання більшість з них сприяли розвитку українських земель, що перебували в складі Чехословаччини,

Польщі та Румунії. Багато випускників УГА проживали в країнах Західної півкулі, вирізняючись не лише професійними знаннями і вміннями, а й шанобливим ставленням до національної мови та культури.

Шифр зберігання НБУВ: В356021/2

Шифр зберігання ВНБІ: Т3(4УКР)61 д я2 К56

22. Західно-Українська Народна Республіка, 1918-1923. Енциклопедія : [у 3 т.] / Івано-Франків. облдержадмін., Івано-Франків. облрада, Львів. облрада [та ін.] ; редкол.: М. Кугутяк, М. Вітенко, О. Павлишин [та ін.]. – Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2018.

Т. 1 : А - Ж. – 2018. – 686 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: В357875/1

Шифр зберігання ВНБІ: Т3(4УКР)61 я2 З–38

23. Українська революція 1917–1921 років у волянсіях : зб. док. : до 100-річчя бою під Крутами / упоряд. О. М. Надтока ; Історико-культуролог. т-во « Герої Крут ». – Київ : ДП «Інформ-аналіт. агенство», 2018. – 281 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Вc63730

Персональні покажчики

24. Погребенник Ф. П. Лев Бачинський (1872–1930) : біобібліогр. нарис : до 125-річчя від дня народж. / Ф. П. Погребенник ; Нац. парлам. б-ка України. – Київ, 1997. – 30 с.

Шифр зберігання НБУВ: Р86220

Шифр зберігання ВНБІ: д Б32

25. Володимир Винниченко : анот. бібліогр. / упоряд. В. Стельмашенко ; Канад. ін-т українських студій, Альбертський ун-т, Українська Вільна АН. – Едмонтон, Альберта, 1989. – 760 с.

Шифр зберігання НБУВ: Вc27879

Шифр зберігання ВНБІ: д В48

26. Володимир Кирилович Винниченко (1880–1951) : бібліогр. покажч. / М-во культури та мистецтв України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; склад.: Т. В. Гологорська, Т. Г. Шерстюк ; наук. ред. В. М. Пивоваров. – Харків, 1995. – 110 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва567378

Шифр зберігання ВНБІ: д В48

27. Подвижник української ідеї : до 120-річчя від дня народж. Якова Васильовича Гальчевського / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін., Культурол. т-во ім. Якова Гальчевського,

Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ім. Миколи Островського ; уклад. В. О. Мельник ; відп. за вип. Н. М. Синиця. – Кам'янець-Подільський : Медобори. – 2006, 2014. – 31 с.

Шифр зберігання НБУВ: P127364

Шифр зберігання ВНБІ: д Г17

28. Яків Гальчевський-Орел – герой-повстанець : до 125-річчя від дня народж. Якова Васильовича Гальчевського : довід.-бібліогр. вид. / уклад.: В. О. Мельник, Л. М. Данилюк ; відп. за вип. В. І. Горбатюк ; Упр. молоді та спорту Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. обл. літ. музей. – Вінниця : Нілан, 2019. – 47 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: P136807

Шифр зберігання ВНБІ: д Г17

29. Академік М. С. Грушевський : матеріали до бібліогр. про життя і діяльність за 1914–1934 рр. з україно- та російськомовної еміграційної та окупаційної періодики 1914–1944 рр. (з фондів Бібліотеки Головархіву УРСР та ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН УРСР) / уклад. Б. В. Грановський ; відп. ред. Б. М. Гончар ; Голов. архів. управління при Каб. міністрів України. – Київ, 1991. – Вип. 1. – 25 с.

Шифр зберігання ВНБІ: д Г91

30. Епістолярна спадщина Михайла Грушевського : покажчик до фонду №1235 у ЦДІА України у м. Києві / НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського ; упоряд. І. Гирич. – Київ, 1996. – 107 с. – (Науково-довідкові видання з історії України ; вип. 39).

Шифр зберігання НБУВ: Ва572837

Шифр зберігання ВНБІ: д Г91

31. Михайло Грушевський – перший президент України, академік : біобібліографія (1885-2000 рр.) / уклад. Б. В. Грановський. – Київ, 2001. – 384 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва613220

Шифр зберігання ВНБІ: д Г91

32. Михайло Грушевський – український історик європейського значення : бібліогр. покажч. / уклад. Ю. В. Круть ; ред.: С. Чачко, В. Кучерява ; Держ. б-ка України для юнацтва. – Київ, 2016. – 39 с.

Шифр зберігання НБУВ: P136450

Шифр зберігання ВНБІ: д Г91

33. Штепа П. Бібліографія творів Дмитра Донцова. – Віндзор, 1958. – 22 с.

Шифр зберігання НБУВ: P86149

Шифр зберігання ВНБІ: д Д67

34. Бібліографія праць проф. Д. Дорошенка : за 1899–1942 рр. – Прага : Вид-во Ю. Тищенко, 1942. – 61 с.

Шифр зберігання НБУВ: ксерокопія

Шифр зберігання ВНБІ: д Д69

35. Іван Калинович (1884–1927) : біобібліогр. покажч. / НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефанника ; уклад. Т. Ю. Кульчицька ; автор вступ. ст. М. Вальо ; відп. ред Л. В. Сніцарчук. – Львів, 2015. – 94 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва811486

Шифр зберігання ВНБІ: д К17

36. Ковтонюк Б. Нестор Махно : біогр. довід. / Б. Ковтонюк, Л. Ковтонюк. – Дніпро : Інновація, 2018. – 142 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва829241

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)61 д я2

37. Іван Огієнко: «Тобі, Україно, віддав я всі сили...» : біобліогр. покажч. / Всеукраїн. т-во Івана Огієнка, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ; уклад. Є. І. Сохацька, О. Трончук, В. Пархоменко ; відп. за вип. О. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Вип. 1. – 76 с.

Шифр зберігання НБУВ: В351671/1

Шифр зберігання ВНБІ: д О–36

38. Іван Огієнко: «Я все зробив, що міг зробити...» : бібліогр. покажч. / Упр. культури Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад.: Л. Оленич, В. Чупрова ; ред. Г. Жовтко ; відп. за вип. В. І. Вітенко. – Тернопіль : Підруч. і посіб., 2007. – 112 с. : портр. – (Родом з України ; вип. 2).

Шифр зберігання НБУВ: Ва696798

Шифр зберігання ВНБІ: д О–36

39. Ляхоцький В. Іван Огієнко (митрополит Іларіон) : покажч. архівних джерел / В. Ляхоцький ; Український держ. н.-д. ін-т архівної справи та документознавства, Історичне товариство «Несторалітописця». – Київ, 1998. – 79 с. – (Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки ; вип. 1).

Шифр зберігання НБУВ: Ва592282

Шифр зберігання ВНБІ: д О–36

40. Мацько В. Повна бібліографія праць Івана Огієнка / В. Мацько ; ред. П. Маліш. – Хмельницький : Просвіта, 1998. – 31 с.

Шифр зберігання НБУВ: P82975

Шифр зберігання ВНБІ: д О–36

41. Зленко П. *Симон Петлюра* : матеріали для бібліогр. покажч. / Українська б-ка С. Петлюри. – Париж, 1939. – 35 с. – (Матеріали для бібліогр. визвольної боротьби України ; вип. 3).

Шифр зберігання НБУВ: ксерокопія

Шифр зберігання ВНБІ: д П29

42. *Симон Петлюра* на сторінках українських газет 1917–1920 років: матеріали до біобібліогр. : [анот. бібліогр. покажч.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; авт.-уклад.: О. А. Вакульчук (керівник), Т. О. Борисенко, О. С. Залізнюк [та ін.] ; редкол.: О. С. Онищенко (голова), Г. В. Боряк, В. М. Горovий [та ін.]. – Київ : НБУВ, 2015. – 377, [1] с.

Шифр зберігання НБУВ: Вс59978

Шифр зберігання ВНБІ: д П29

43. *Степан Онисимович Сірополко (1872–1959)* : біобібліогр. покажч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. ; уклад. Т. І. Ківшар ; наук. ред. В. І. Попик ; редкол. : О. С. Онищенко (голова), В. М. Горovий, Л. А. Дубровіна [та ін.]. – Київ, 2012. – 197 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва753197

Шифр зберігання ВНБІ: д С40

44. Булгаков Ю. *Життя та діяльність Павла Скоропадського в українській історіографії 1991–2011 рр.* : бібліографія / Ю. Булгаков, С. Павленко ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Логос, 2012. – 59 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва761574

Шифр зберігання ВНБІ: д С44

45. Гетьман Павло Скоропадський (1873–1945) : матеріали для біобібліогр. / НАН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського ; упоряд.: Г. Шовкопляс, І. Шовкопляс ; бібліогр. ред. Л. Беляєва ; відп. ред. О. С. Онищенко. – Київ : Бібл. вісн., 1996. – 54 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва567568

Шифр зберігання ВНБІ: д С44

46. Іван Феценко-Чопівський : життєписно-бібліогр. нарис / Наукове товариство ім. Шевченка у Львові ; відп. ред. О. Романів. – Львів, 2000. – 295 с. – (Визначні діячі НТШ ; число 8).

Шифр зберігання НБУВ: Ва604725

Шифр зберігання ВНБІ: д Ф47

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

О. Желай, ст. наук. співроб. НБУВ

Особливості розвитку аналітичних структур у національних бібліотеках

У праці розглянуто досвід науково-дослідної та прикладної діяльності Дослідної служби Бібліотеки Конгресу США, а також аналітичних підрозділів НБУВ: СІАЗ, НЮБ і ФПУ. Проаналізовано теоретико-методологічні засади та шляхи практичної реалізації аналітичними структурами національних бібліотек наукового, інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади в Сполучених Штатах Америки та Україні. Обґрунтовано потенціал національних бібліотек у науковому, інформаційно-аналітичному забезпеченні владних інституцій, важливість вивчення зарубіжного досвіду подібних структур, зокрема американських.

Ключові слова: національна бібліотека, науково-дослідна діяльність, інформаційно-аналітичний супровід органів державної влади, вебсайт, стратегічне планування.

Сьогодні великі, зокрема національні, бібліотеки розвинутих країн відіграють важливу роль в інформаційно-аналітичному супроводі представників органів державної влади, які потребують оперативного забезпечення систематизованими інформаційно-знанцевими ресурсами на всіх етапах законотворчої діяльності та державного управління для успішного розвитку країни.

Для виконання завдань у цьому напрямі фахівці аналітичних структур великих бібліотек спираються на бібліотечні фонди, активно розвивають та застосовують електронні й телекомунікаційні технології в процесі пошуку, оброблення та аналізу великих вхідних потоків інформації для створення нового аналітичного наукового знання й забезпечення певних суспільно-політичних запитів.

Щоб надавати високоякісне інформаційне забезпечення владним інституціям, фахівці аналітичних бібліотечних структур активно досліджують і впроваджують інноваційні інформаційно-комунікаційні технології, вивчають кращі світові практики, серед яких вартий уваги досвід Дослідної служби Конгресу США – структурного підрозділу Бібліотеки Конгресу США.

Бібліотека Конгресу США, що виконує функції національної бібліотеки Сполучених Штатів Америки, є найбільшим за площею книгосховищем та однією з найважливіших бібліотек світу. У цьому контексті є цілком закономірною увага науковців до її роботи. Різні аспекти її діяльності

висвітлювали Н. Стрішенець, О. Олійник, Е. Сукіасян, О. Чебаненко, М. Самсонов.

Професор В. Горовий, автор ґрунтовних теоретичних розробок та організатор практичного застосування інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної діяльності, приділяє у своїх працях увагу питанням кращих практик бібліотечного інформаційно-аналітичного обслуговування; Т. Гранчак досліджує широкий спектр питань участі інформаційно-аналітичних бібліотечних структур у процесах політичної комунікації [1, 2]. Аналіз їхніх досліджень свідчить про вагоме значення аналітичних структур національних бібліотек у забезпеченні дедалі більш зростаючого інформаційного попиту державних структур, про важливість активних апробацій результатів теоретичних розвідок. Тому метою статті є аналіз науково-практичних здобутків аналітиків Бібліотеки Конгресу США в реалізації обслуговування представників органів державної влади. Вивчення успішних прикладів збагачує теоретичні засади інформаційно-аналітичного напрямку бібліотекознавства, а також допомагає поліпшувати виконання завдань бібліотеки щодо обслуговування цільових користувачів, зокрема представників державних структур.

Дослідна служба Бібліотеки Конгресу США [7] (Congressional Research Service, CRS) з 1914 р. функціонує в структурі Бібліотеки Конгресу Сполучених Штатів Америки. Обслуговування Конгресу – основна місія бібліотеки, у якій вирішальну роль відіграє науково-аналітична Дослідна служба. CRS працює для Конгресу США, забезпечуючи політичний і правовий аналіз / експертизу для комітетів, членів обох палат та сенату, незалежно від партійної належності.

Як зазначається на вебсайті Дослідної служби (URL: <http://www.loc.gov/crsinfo/about>, <http://www.loc.gov/crsinfo/research>), експерти служби надають допомогу на кожному етапі законодавчого процесу: готують аналіз певної проблеми та обґрунтування необхідного законопроєкту для його подальшого розгляду й дискусій у стінах Конгресу, здійснюють моніторинг ефективності прийнятих законів тощо. Для ефективного виконання завдань служба, відповідно до тематики, формує мобільні експертні групи, до яких залучаються фахівці з юриспруденції, економіки, фінансів, а також бібліотекарі довідкових служб, які допомагають здійснювати інформаційний пошук, складання бібліографічних списків тощо. З експертами служби тісно співпрацює команда з підтримки геопросторової інформаційної системи (далі – ГІС) [5], що забезпечує проведення комплексного аналізу та візуалізації з метою викладення складних політичних питань для Конгресу в простій формі, а також встановлення зв'язків між об'єктами, місцями, ефективним законодавчим регулюванням і політичними наслідками. ГІС дає змогу візуалізувати результати досліджень і показати, яким чином та чи інша законодавча опція може вплинути на виборчий округ конкретного конгресмена. Значні можливості соціально-політичного моделювання системи дають змогу ефективно оцінювати різні

варіанти впливу політичних альтернатив (наприклад, вплив демографічних змін на торгівлю людьми або оподаткування тощо); ГІС використовується в процесі формування бази електронних документів, представлення їх на вебсайті Дослідної служби Конгресу США. Доступ до певної частини документів мають тільки конгресмени.

CRS підходить до складних тем з різних точок зору і вивчає всі сторони проблеми. Співробітники аналізують поточний стан суспільно-політичної ситуації та досліджують імовірні наслідки альтернативних політичних кроків і заходів.

Експерти CRS, як інформує вебсайт служби, надають послуги різноманітного формату:

- готують звіти й доповіді з основних питань політичної ситуації;
- розробляють конфіденційні доповіді, рекомендації;
- проводять семінари та практикуми;
- готують експертні висновки;
- надають інформаційні відповіді на індивідуальні запити (URL: <http://www.loc.gov/crsinfo/about>).

Усі продукти відповідають основним принципам, якими керується в роботі CRS: вони авторитетні, об'єктивні та безпартійні. Інформаційно-аналітичні продукти можуть становити від декількох сторінок до понад 100, охоплюють широкий спектр тем, що цікавлять Конгрес.

У зв'язку з тим, що питання державної політики стають дедалі складнішими, зростає потреба в глибокому та всебічному аналізі. Дослідна служба, що працює в складі Бібліотеки Конгресу США, використовує бібліотечні фонди, міждисциплінарні дослідження, критичне мислення та інноваційні досягнення, щоб допомагати законодавцям приймати рішення щодо безлічі складних питань і формувати обґрунтовану політику. Законотворчі рішення розвивають країну, формують націю, створюють кращі умови для прийдешніх поколінь.

За даними вебсайту Дослідної служби (URL: <http://www.loc.gov/crsinfo/research>), у CRS працює 400 аналітиків, юристів та інформаційних фахівців з різних дисциплін у п'яти наукових підрозділах, що здійснюють експертизу й дослідження в різних галузях – від права, економіки та закордонних справ до оборони й національної безпеки, державного управління, освіти, охорони здоров'я, імміграції, енергетики, охорони навколишнього середовища, науки, технологій. Співробітники CRS швидко мобілізують гнучкі групи, які забезпечують інтеграцію аналізу складних питань, що постають перед Конгресом.

Варто відзначити пильну увагу керівництва Дослідної служби Конгресу США щодо стратегічного планування своєї роботи відповідно до головної місії – інформаційно-аналітичного забезпечення представників Конгресу США. Директор Дослідної служби Конгресу США М. Мазанек зазначає, що ретельно продуманий спільний план роботи всіх структурних підрозділів Бібліотеки Конгресу, узгодження з Конгресом їхніх потреб, відповідне

фінансове забезпечення – це важливі складові, що дають можливість розвивати нові форми й методи обслуговування та ефективно виконувати поставлені завдання [9].

Щороку М. Мазанек доповідає Конгресу США про подальші стратегічні напрями діяльності CRS та надає обґрунтування фінансового забезпечення планів роботи. Підбивається підсумок роботи за попередній рік (оформлюється як документ), ґрунтовно аналізується характер і ступінь потреб конгресменів, передбачаються напрями аналітичного супроводу майбутньої суспільно-політичної, економічної проблематики. На основі цього визначаються технології та форми допомоги CRS у процесі обґрунтування законодавчих пропозицій, в імплементації існуючої політики та інших етапах законотворчості, затверджується фінансування служби. Так, у березні 2016 р. директор CRS представила сенату США «Фінансовий запит на бюджет 2017 року» [8]. У документі обґрунтовується необхідний рівень фінансового забезпечення роботи Дослідної служби в наступному році на основі аналізу завдань Конгресу США та підсумків роботи CRS за попередній 2015 р. Адже звіт служби щодо наукового, інформаційно-аналітичного супроводу законотворчої діяльності Конгресу показує, які форми й методи були найбільш дієві в процесі виконання завдань, допомагає визначати стратегію кадрового та матеріально-технічного забезпечення діяльності CRS.

У своєму виступі М. Мазанек, зокрема, зазначає, що в 2015 р. служба забезпечила членів та персонал Конгресу США багатогранною інформаційно-аналітичною підтримкою із широкого спектра складних і різноманітних питань. Протягом 2015 р. експерти служби, серед іншого, надали понад 62 тис. відповідей на запити на основі ґрунтовних досліджень та аналізу певних проблем, випустили понад 3 тис. 600 нових або оновлених письмових інформаційних аналітичних продуктів, проаналізували й надали експертні висновки до понад 8 тис. законопроектів у «Законодавчих дайджестах», провели для політиків, співробітників і членів Конгресу понад 300 семінарів, інструктажів та інших заходів, учасниками яких стало понад 7 тис. 400 осіб.

Директор CRS зазначає, що стислий перелік напрямів наукових досліджень і тематичного аналізу показує, які фахівці з яких спеціальностей потрібні службі за штатним розкладом. Так, у сфері внутрішньої політики експерти досліджували питання бюджету, державного боргу та дефіциту. Зокрема, Конгрес закликав вивчити ряд конкретних питань, таких як вплив закону про бюджетний контроль на федеральні витрати та проблеми, пов'язані з держборгом. Увага аналітиків також була прикута до проблем імміграції та охорони здоров'я. Фахівці CRS із питань охорони здоров'я надали результати досліджень, що стосуються нового законодавства про медичну реформу, пов'язану із системою Medicare. CRS підтримала ще кілька великих ініціатив Конгресу: аналітики та адвокати тісно співпрацювали і із сенатом, і з палатою в процесі підготовки законів про

початкову та середню освіту (ESEA); фахівці з фінансів і торгівлі активно опрацьовували питання дозволів для Експортно-імпортного банку; Конгресу було надано ґрунтовний аналіз транспортного та енергетичного законодавства тощо.

Експерти CRS надавали інформаційно-аналітичний супровід політичної діяльності Конгресу також і на міжнародній арені, аналізуючи міжнародну боротьбу проти «Ісламської держави» та інших терористичних угруповань у Сирії, Іраку, Лівії, Ємені; спільно із законодавцями досліджували правові аспекти повноважень президента й Конгресу щодо застосування військової сили, здійснювали політично-правовий аналіз зобов'язань країн – учасниць Іранської ядерної угоди тощо.

Водночас навіть найкраще планування не може передбачити всіх проблем, які можуть раптом виникнути перед Конгресом. Для реагування в таких випадках CRS застосовує технологію аналітичної гнучкості для оперативного розв'язання проблем, що виникають. Наприклад, теракт у Парижі загострив ряд міжнародних і внутрішніх питань безпеки. Відповідно до перебігу подій експерти служби швидко оновили й доповнили аналітичні матеріали про «Ісламську державу», тероризм, імміграцію та внутрішню безпеку, оперативно розмістивши результати на відповідній сторінці свого вебсайту.

Багато з вказаних питань будуть актуальні й наступного року, до них додано також нові напрями досліджень. За результатом глибокого та всебічного аналізу запланованої Конгресом законодавчої діяльності експерти CRS передбачили у своєму стратегічному плані 140 тематичних питань, що мають бути на порядку денному Конгресу. Для їх досліджень сформовано висококваліфіковані команди фахівців з різних дисциплін, які спеціалізуються на ґрунтовних тематичних дослідженнях, готують та оновлюють чергові звіти для систематичного доповнення тематичної продуктової лінійки вебресурсів CRS.

За ініціативи CRS Бібліотека Конгресу США підготувала й провела серед членів і співробітників Конгресу всебічне дослідження рівня їх задоволення інформаційно-аналітичним обслуговуванням, також було зібрано зауваження та пропозиції законотворців щодо основних продуктів і послуг бібліотеки, зокрема CRS.

Результати досліджень інформаційно-аналітичного забезпечення Конгресу показують, що під впливом нових політичних викликів, збільшення інформаційних обмінів і потоків простежується розширення спектра проблем, що розв'язує Конгрес, – відповідно, у служби збільшується кількість завдань щодо інформаційного супроводу законодавчого процесу. Це обґрунтовує необхідність підвищення фінансового забезпечення Дослідної служби Бібліотеки Конгресу США для пропорційного зростання її можливостей до вимог конгресменів.

У «Фінансовому запиті на бюджет 2017 року» [9] М. Мазанек акцентує увагу Конгресу США на пріоритетних напрямках розвитку служби для

подальшого ефективного комплексного науково-інформаційного, аналітичного супроводу Конгресу США. Якщо стисло охарактеризувати представлений конгресменам стратегічний план розвитку служби на 2017 р., то варто відзначити основні пункти документа [9]:

- забезпечення належного рівня оплати праці персоналу; поповнення кадрового складу фахівцями потрібної кваліфікації, молодими фахівцями, які переймають досвід висококваліфікованих співробітників;

- оновлення техніко-технологічної бази для забезпечення моніторингу та аналізу всезростаючих обсягів інформації, виготовлення на їхній основі науково-знаннєвих аналітичних продуктів, необхідних для прийняття важливих управлінських і законодавчих рішень;

- удосконалення та розширення сервісних можливостей вебсайту служби, поповнення його продуктової лінійки новими інформаційно-аналітичними продуктами, зокрема мультимедійного формату, на які зростає запит Конгресу, оскільки візуалізація допомагає доставляти складну інформацію в легкозасвоюваній формі, підвищує швидкість сприйняття матеріалу, необхідного для використання на різних етапах законотворчої діяльності;

- залучення додаткових ІТ-фахівців для поліпшення вебдизайну, сервісних можливостей і безпеки сайту CRS; участь ІТ-фахівців у підготовці експертно-аналітичних звітів щодо використання нових технологій у таких сферах, як національна безпека, електронне фінансування, транспорт та біотехнології;

- підбиття підсумків пілотного дослідження щодо ефективності й затребуваності нової лінійки продуктів з інфографікою;

- удосконалення технологій видавничої справи, зокрема урізноманітнення друкованої продукції, якою забезпечується виключно Конгрес;

- організація досліджень з нових напрямів, зокрема комплексне правове дослідження «Конституція Сполучених Штатів Америки: аналіз та інтерпретація» із залученням науковців, громадськості в контексті модернізації питань права тощо;

- проведення досліджень рівня інформаційно-аналітичного задоволення користувачів послугами Дослідної служби й Бібліотеки Конгресу США.

Щорічні доповіді та звіти CRS, представлені на вебсайті, показують робочі процеси з виконання планових і поточних завдань, реалізація яких відбувається в тісному симбіозі наукових методів, творчих підходів, фінансового забезпечення роботи колективу та матеріально-технічної бази досліджень.

Як ідеться в доповіді директора CRS М. Мазанек перед палатою представників Конгресу США [8], у 2018 р. служба надавала конгресменам, членам комітетів і співробітникам Конгресу своєчасну та всебічну інформаційно-аналітичну допомогу різноманітного формату. Відповідно до

запитів конгресменів експерти CRS надали загалом понад 62 тис. інформаційних продуктів та послуг, серед яких конфіденційні доповіді, матеріали мультимедійного формату, консультації для високопосадовців під час зустрічей, телефоном, електронною поштою тощо. Протягом звітного року службою було вироблено близько 9 тис. випусків різножанрової тематики, понад 8 тис. 600 осіб стали учасниками семінарів та навчальних програм, проведених службою в інститутах, офісах комітетів Конгресу, а також у спеціальних вебпрограмах в інтернет-просторі. Таким чином, CRS здійснює взаємодію з усіма членами комітетів Конгресу та високопосадовцями, вивчає їхні індивідуальні та колективні запити, забезпечує електронними копіями інформаційних продуктів на основі електронної комерції.

Служба надає експертизу з усіх напрямів і сфер, що цікавлять Конгрес насамперед у сфері американського законодавства, щодо внутрішньої та зовнішньої політики, наукової, економічної сфери. Наприклад, у 2018 р. експерти CRS тісно співпрацювали з членами Конгресу в процесі підготовки закону про вищу освіту; внесення змін до законодавчих актів щодо реагування на пандемії та загрози національній безпеці; оновлення закону про повноваження Федеральної авіаційної адміністрації тощо. Також служба підготувала та надала аналітичні матеріали з питань зовнішньополітичних відносин, зокрема з Росією в контексті санкційної політики; з Північною Кореєю щодо скорочення кількості балістичних ракет у світлі розв'язання проблеми ядерної загрози; з Іраном – через рішення США про вихід з ядерної угоди та з багатьох інших важливих питань.

У 2018 р. Конгрес США прийняв закон, що скасував заборону службі надавати доступ громадськості до електронних документно-інформаційних ресурсів, що висвітлюють діяльність CRS. Тому Бібліотекою Конгресу було розпочато комплекс заходів із забезпечення відкритого доступу до всіх інформаційних продуктів і послуг, регламентованих новим законом. З 18 вересня 2018 р. понад 600 електронних документів стали загальнодоступні на вебсайті CRS (URL: <https://crsreports.congress.gov>) для публічного ознайомлення з інформаційно-аналітичним супроводом, що здійснює CRS, законотворчо-правової діяльності Конгресу США. Наразі електронна колекція вебсайту нараховує близько 2 тис. 100 документів, кількість яких постійно зростає.

Електронна колекція документів, представлена на вебсайті, віддзеркалює результати науково-дослідної та інформаційно-аналітичної роботи CRS у процесі забезпечення інтересів і потреб Конгресу Сполучених Штатів Америки. Ресурси вебсайту систематично поповнюються новими випусками, у яких відображається, зокрема, й оперативна робота служби з опрацювання нагальних питань, що постають перед Конгресом. Електронні документи з певної проблематики за попередні роки доповнюються новою інформацією з урахуванням розвитку подій, щоб відображати рішення, дії та позицію Конгресу США в реальному часі відповідно до всіх змін. Для

визначення статусу документи позначаються як «нові», «оновлені» або «заархівовані». Позначення «нові» означає, що документ публікується вперше. Відповідно до перебігу подій переглядається зміст випуску та, у разі внесення доповнень, його статус змінюється на «оновлений». «Архівні» продукти містять матеріал, який був актуальним на дату публікації, але згодом не оновлювався. Подібний, але більш сучасний матеріал може бути знайдений у нових або оновлених продуктах CRS.

Також варто відзначити результати реалізації важливої інноваційної ініціативи служби, що була схвалена й профінансована Конгресом США – упровадження комплексної дослідної інформаційно-технологічної системи (IRIS). Завдяки фінансуванню, передбаченому відповідним законом, експертами CRS спільно з фахівцями управління з питань інформації (OCIO) було здійснено ряд заходів з модернізації інформаційно-технологічної системи IRIS для забезпечення нових інтерактивних форм роботи CRS в інтернет-середовищі.

Таким чином, було розпочато роботу науково-дослідного порталу CRS, на якому представлено консолідовані матеріали ґрунтовних наукових досліджень з певних проблем та успішні приклади їх розв'язання і практичного застосування. Колекцію науково-дослідницьких матеріалів сформовано відповідно до запитів Конгресу, вона покликана допомагати експертам служби у їхній роботі. Наприкінці 2018 р. на порталі було сформовано 18 тематичних вебмайданчиків, на яких представлено близько 20 тис. документів, для поповнення яких проводиться оцифрування важливих та унікальних матеріалів [7, 8].

Функціонування науково-дослідного порталу має високий потенціал для підвищення ефективності роботи експертів CRS: масив консолідованих і систематизованих науково-дослідних документів забезпечує швидкий доступ аналітикам до найнеобхідніших інтелектуальних знанневих ресурсів, на основі яких оперативно створюються нові аналітичні матеріали відповідно до запитів Конгресу та доставляються користувачам.

Напрямок діяльності, подібний до CRS, в Україні здійснюють, зокрема аналітичні підрозділи Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади України (СІАЗ), Національна юридична бібліотека (НЮБ), Фонд Президентів України (ФПУ), – які реалізують інформаційний, науковий, інформаційно-аналітичний супровід державних владних інституцій.

Діяльність аналітичних підрозділів НБУВ відбувається відповідно до загальносвітових тенденцій розвитку інформаційно-аналітичної роботи на основі методології інформаційно-дослідної роботи для продукування нової інформації (знань) шляхом аналізу змісту інформаційних матеріалів у межах дослідження суспільних процесів, резонансних подій, думок громадськості тощо. Представники владних інституцій, корпоративні користувачі отримують інформаційні, науково-інтелектуальні продукти переважно в

електронному форматі через телекомунікаційні засоби зв'язку. Незважаючи на зростання кількості аналітичних структур на вітчизняному інформаційному ринку, обсяги запитів на інформаційно-аналітичні продукти та послуги СІАЗ, НЮБ і ФПУ не зменшуються, адже в умовах інтенсифікації інформаційних обмінів зростає затребуваність знанневих, аналітичних, наукових продуктів на базі структурованої інформації.

Співробітники СІАЗ, НЮБ і ФПУ в рамках планової науково-дослідної теми у 2017–2018 рр. здійснювали аналіз ефективності вітчизняної нормативної бази щодо регулювання процесів в інформаційному просторі України, загроз у цій сфері; спрямовували дослідження на проблеми, що стоять перед Україною у внутрішній політиці та на міжнародній арені, зокрема адаптації міжнародного політико-правового досвіду до українських реалій, розвитку механізмів взаємодії органів державної влади і суб'єктів гуманітарної сфери, інститутів громадянського суспільства щодо протидії інформаційній агресії.

У межах науково-дослідної теми здійснювалися:

- дослідження впливу сучасних інформаційно-комунікативних технологій на політичну сферу суспільства;

- аналіз великої наукової (універсальної) бібліотеки як інформаційно-аналітичного центру, діяльність якого сприяє здійсненню державотворчої інформаційної політики, що узгоджується з інформаційною політикою сфери державного управління на принципах електронного урядування, з розбудовою його інформаційної інфраструктури на основі електронних інформаційних комунікацій;

- вивчення ролі інформаційних продуктів із суспільної актуальної проблематики, використання сучасних інтернет-технологій у процесі створення інформаційно-аналітичних продуктів бібліотек тощо [4].

На сьогодні для СІАЗ, НЮБ і ФПУ вже стала усталеною практика інформаційного забезпечення органів влади, сфери науки, політики, бізнесу, культури; проведення моніторингу мас-медіа та виготовлення на основі його результатів інформаційно-аналітичних продуктів; оперативного забезпечення користувачів цими продуктами, жанр яких визначається на основі аналізу користувачьких запитів, тематики моніторингу тощо.

Випуски інформаційно-аналітичних продуктів СІАЗ, НЮБ і ФПУ регулярно поповнюють науково-інформаційний сайт «Центр досліджень соціальних комунікацій СІАЗ, ФПУ, НЮБ» (далі – ЦДСК НБУВ) (URL: <http://nbuviar.gov.ua>), що є частиною онлайн-інформаційних сервісів вебпорталу НБУВ. Це сприяє формуванню великих масивів структурованої, тематичної інформації у складі електронних інформаційних ресурсів НБУВ та урізноманітнює її електронний сервіс, підвищує рівень задоволення інформаційних запитів різних категорій користувачів бібліотеки. Затребуваність сайту ЦДСК НБУВ зростає, у середньому його відвідують щодоби понад 26,6 тис. користувачів [3].

На вебсайті ЦДСК НБУВ можна ознайомитися з монографіями науковців НБУВ, інформаційно-аналітичними матеріалами СІАЗ, НЮБ і ФПУ та повним переліком проєктів, що реалізуються ними. Електронний сервіс вебсайту надає дистанційним користувачам великий обсяг представлених у БД ресурсів та забезпечує відкритий доступ до них. Насамперед представлено архів інформаційно-аналітичних матеріалів НЮБ, СІАЗ і ФПУ НБУВ. Архів надає доступ до повнотекстових версій випусків, зокрема, бюлетеня оперативної інформації «Резонанс» (з 2010 р.), журналу «Україна: події, факти, коментарі» (з 2011 р.), інформаційного щотижневого бюлетеня «Політичні партії в демократичному процесі» (2012 р.) та багато ін. Інформаційні ресурси, розміщені на вебсайті, постійно оновлюються; вебсайт оснащено пошуковою функцією сайтами, за ключовими словами можна задавати деякі додаткові параметри пошуку для відображених результатів.

Протягом 2019 р. експерти СІАЗ, НЮБ і ФПУ виконували роботу відповідно до робочого плану, затвердженого вченою радою НБУВ. Основна проблема, що досліджувалася протягом 2019 р., – інформаційні орієнтири бібліотечної діяльності в умовах розвитку стратегічних комунікацій. Наукові дослідження аналітичних підрозділів НБУВ спрямовувалися на визначення специфіки стратегічних інформаційних комунікацій у мережі бурхливо зростаючих вертикальних і горизонтальних комунікацій інформаційного суспільства, на орієнтацію на цю специфіку розвитку наукової та науково-практичної діяльності бібліотечних установ – сучасних центрів консолідації й організації використання інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв, аналіз перспективних напрямів технологічної еволюції в діяльності цих установ в узгодженні з еволюцією запитів користувачів інформаційного суспільства.

Очікувані підсумки: забезпечення результатами дослідницької діяльності запитів управлінських структур, громадських організацій, наукових установ та інших груп користувачів інформаційно-аналітичними продуктами й послугами СІАЗ, НЮБ і ФПУ НБУВ.

Протягом 2019 р., відповідно до планових наукових завдань, забезпечення суспільно-інформаційних запитів результатами наукової діяльності здійснювалося шляхом підготовки планових монографічних робіт, публікацій наукових праць за підсумками етапів дослідження, наукових статей у фахових виданнях, а також у науково-практичному напрямі: у підготовці тематичних інформаційно-аналітичних, наукових матеріалів, відповідних продуктів для наповнення страткомів з урахуванням інтересів основних груп користувачів. Відповідно до практичних потреб організації інформаційно-аналітичної діяльності також здійснювався аналіз арсеналу комунікаційних інструментів і методів, що використовується провідними державами в процесі реалізації стратегічних комунікацій. Результати дослідження відображалися на сайті НБУВ.

Загалом протягом 2019 р. співробітниками СІАЗ, НЮБ і ФПУ:

- видано одну одноосібну монографію, одну колективну монографію та 88 наукових публікацій;
- випущено два збірники «Наукових праць НБУВ»;
- підготовлено понад 250 інформаційно-аналітичних матеріалів;
- видано 320 випусків інформаційно-аналітичних журналів і бюлетенів (14 найменувань);
- захищено дві дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій.

Також здійснювалася робота з поповнення бібліотечного електронного ресурсу, оброблення та систематизації документів. Тривало формування електронних тематичних файлових колекцій за напрямками роботи, оброблення та систематизація документів відповідно до тематики інформаційно-аналітичних матеріалів, підготовлених на замовлення органів державної влади. На електронні адреси центральних органів влади здійснювалося розсилання електронних копій інформаційних продуктів певної тематики: «Проблеми інформатизації» (23 вип.); «Шляхи розвитку української науки» (11 вип.); «Аналіз чинників суспільних збурень у відображенні електронних ЗМІ» (42 вип.); «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки» (22 вип.); «Парламентські вибори-2019: політичний дискурс у Facebook» (5 вип.); «Громадська думка про правотворення» (20 вип.); «Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти» (12 вип.); «Інформаційна ситуація в Україні» (42 вип.); «Адаптація переселенців в Україні» (45 вип.); «“Стратегія-2020”: практика суспільних перетворень» (24 вип.) та «“Інформаційні технології в державному управлінні” (ініціативи Президента України)» (12 вип.). Інформаційно-аналітичні продукти підрозділів також розсилаються на електронні адреси вебпредставництв обласних, міських, районних держадміністрацій, рад усіх рівнів, об’єднаних територіальних громад, які є постійними багаторічними абонентами СІАЗ, НЮБ і ФПУ НБУВ.

Наразі місцеві владні інституції в регіонах України через канали електронного зв’язку, що охоплюють 243 e-адреси ОДА і РДА, 259 e-адрес рад усіх рівнів, 849 e-адрес об’єднаних територіальних громад, отримують бібліотечні інтелектуальні інформаційно-аналітичні продукти, що містять суспільно важливі матеріали, у яких відображаються експертні оцінки суспільно-політичних, економічних подій; аналіз вітчизняного й зарубіжного досвіду розв’язання певних проблем життєдіяльності та державотворення; прогнозно-аналітичні дослідження перспектив розвитку громадянського суспільства в контексті вирішення стратегічних завдань. Інтелектуальний наратив інформаційно-аналітичних продуктів покликаний допомогти в прийнятті ефективних управлінських рішень центральними та місцевими органами державної влади й самоврядування [3].

Наведені дані показують як спільні риси, так і певні відмінності між аналітичними структурами Бібліотеки Конгресу та НБУВ. Об’єднує їх модель, відповідно до якої служби є структурними підрозділами

національних бібліотек, їхня мета – інформаційно-аналітичний супровід органів державної влади, забезпечення суспільно-інформаційних запитів; науково-методична організація досліджень та практичне впровадження їхніх результатів.

Водночас привертають увагу можливості американських колег у вирішенні кадрових питань: підбір фахівців відповідної кваліфікації для вузькопрофільних досліджень; залучення ІТ-фахівців у науково-дослідну діяльність та інноваційний розвиток інформаційної та технологічної інфраструктури. Втіленню планів CRS сприяє відповідне фінансове забезпечення.

Аналітичні служби НБУВ перебувають у постійному русі, спрямованому на покращення роботи, адже потреби й очікування споживачів інформаційно-бібліотечних послуг постійно змінюються. Щоб ефективно відповідати оновленим суспільно-інформаційним запитам, організація має еволюціонувати. На цьому шляху доцільно більш ретельне вивчення планів державних установ та організацій, послуги яким надаються; проведення соціологічних досліджень інформаційних потреб представників владних і громадських структур у регіонах.

Також видається корисним дослідження моделей та особливостей роботи бібліотечних інформаційно-аналітичних / дослідних служб в інших країнах, встановлення та підтримування робочих контактів з метою забезпечення інформаційного обміну, обміну практичним досвідом, впровадження спільних проєктів.

Список бібліографічних посилань

1. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / наук. ред. Л. А. Дубровіна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2010. 230 с.

2. Гранчак Т. Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект : [монографія] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 184 с.

3. Желай О., Соболева І. Бібліотечний інформаційно-аналітичний супровід регіональних владних інституцій як важлива складова розвитку стратегічних комунікацій: досвід СІАЗ і НЮБ НБУВ. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 53. С. 107–118. <https://doi.org/10.15407/np.53.107>.

4. Звіт про науково-дослідну роботу «Шляхи підвищення ефективності функціонування соціальних комунікацій в умовах посилення глобальних інформаційних впливів». *Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : вебсайт*. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/zvituShliakhy%20pidvyshchennia%20efektyvnosti%20funktsionuvannia.pdf>.

5. Чебаненко О. Інформаційний супровід роботи сучасних парламентів. *Лаб. законодав. ініціатив.* URL: http://parlament.org.ua/upload/docs/Parliamentary_inf-support.pdf.

6. Library of Congress: CRS. ANNUAL REPORT (Fiscal Year 2018). *The Library of Congress : website.* URL: http://www.loc.gov/crsinfo/about/crs18_annrpt.pdf.

7. Statement of Mary B. Mazanec, Director, Congressional Research Service Before the Subcommittee on the Legislative Branch Committee on Appropriations U. S. House of Representatives, March 7, 2019. U. S. House of Representatives. *Document Repository : website.* URL: <https://docs.house.gov/meetings/AP/AP24/20190307/108882/HHRG-116-AP24-Wstate-MazanecM-20190307-SD001.pdf>.

8. Statement of Mary B. Mazanec Director, Congressional Research Service Before the Subcommittee on the Legislative Branch Committee on Appropriations U. S. Senate Fiscal 2017 Budget Request, March 15, 2016. *United States Senate Committee on Appropriations : website.* URL: <https://www.appropriations.senate.gov/imo/media/doc/031516%20-%20Mazanec%20-%20CRS%20-%20Testimony.pdf>.